

(Geen antwoord)

(De titel komt later)

Kunstenaar *zijn*, dat is een onbestaande toestand.

- *Ik voel dat mijn werk over mij heen groeit.*
Ik word iets, iets anders...

Op een dag begon er van
alles heel plots te scheuren –
fluisterend eerst, dan bars en
huilend, in de slaapkamer, in
elkaars armen, in wanhoop,
tot de dingen killer werden
en mat, zoals foto's hun glans
verliezen als je er te vaak
naar kijkt, en lichamen hun
verleden.

(Tom Sintobin, 2006)

5 juli 2006

Ik lees *Gesprekken met Jan Fabre* (door Hugo de Greef en Jan Hoet) en ik voel dat wat Fabre zegt dicht bij mijn waarheid zit. Tegelijk voel ik dat er een en ander is wat ik voor mezelf nog wil trachten te bepalen. Tijd om aan het schrijven te gaan...

Aangezien ik meerdere personen ben, moet het te doen zijn ook een soort gesprekken met Griet Menschaert te voeren.

“Niet alleen *wat* Fabre zegt, is van belang, maar ook *hoe* hij het zegt. De transcriptie van deze gesprekken mist noodgedwongen de fysieke nadruk die Fabre zo eigen is, de gedrevenheid die in al zijn werk tot uiting komt. Hij schuwt de grote gevoelens of gebaren niet. En hoewel hij in dit boek omstandig ingaat op de motieven en de achtergronden van zijn werk, blijkt uit deze gesprekken de onwil van de kunstenaar om zijn kunst te *verklaren*. En hoe die onwil botst met zijn drang tot communiceren.”

Deze inleidende zinnen hebben mij het boek binnengelokt. En nu zit ik erin verstrikt. Ik voel me heerlijk getroost door Fabres aan- en afwezigheid – ik voel geen drang hem te zien, wel hem te voelen. Ik voel me angstaanjagend transparant. Ik bedenk me dat angstaanjagend transparant zijn iets heeft van een raar ontoegankelijk gedicht dat omwille van zijn klank in je hoofd blijft nagalmen.

“Tekenen was altijd de kunst van het weglaten: met een paar lijnen iets suggereren door het weglaten van andere lijnen. Ik heb dit principe omgedraaid. Ik beteken en laat de tekening ontstaan en het wordt een netwerk van betekenissen. Ik ben een soort dirigent van wat men toeval noemt, een handlanger van iets sterkers dat me drijft.” (Fabre, p. 20)

Ik vraag me af waarom ik citaten als deze in andere woorden zou opnemen. De woorden kloppen. Ik kan ze niet kloppender maken. Als de inhoud klopt voor Fabre, wie ben ik dan om zijn zinnen te herschrijven en dus te verdraaien? Ik kan zijn zinnen hooguit naast een paar zinnen leggen die ik zelf ooit bedacht:

‘Het is alsof mijn lichaam een instrument is van een andere aanwezigheid... of van een *afwezigheid* die aanwezigheid zoekt en daartoe mijn bestaan (=lichaam?) benut. Het is moeilijk in te schatten wat mijn eigen inbreng is in mijn werk. Het ontstaat heel erg buiten mijn bewustzijn. Het groeit organisch verder uit wat van buiten op mij afkomt. Het is een eindpunt voor de dingen. De wereld die ik ook zie, maar toch vooral voél, verzelfstandigt zich in mij en groeit zo uit zichzelf. Het wordt een nieuwe wereld die heel erg op mij lijkt.’

En waarom dit allemaal zo is, dat weten Fabre noch ik. Er gebeurt veel vanuit de intuïtie en dat wil ik zo houden. Al zou ik wel graag een houvast hebben op die intuïtie, zodat ik ze bewuster kan beschermen.

En dan lees ik:

“Wat is naïviteit? Kan ik nog naïviteit bezitten in mijn tekeningen als er een besef is van welke kwaliteit er in het verleden gecreëerd is?” (p.33)

Welnu, beste Jan, dat vraag ik me ook af. En het irritante is dat jij en ik weten dat wij niet zomaar ‘zonder meer’ te werk gaan, terwijl er toch een kinderlijke openheid in de aanpak van het kunstenaarswezen zit. Maar dat aanvaardt de buiten-de-kunstwereld niet blindelings. Zelfs binnen de kunstwereld moet je al goed ter talen zijn om het te redden. En dat is niet gemakkelijk als je tekent terwijl je denkt en denkt terwijl je tekent; dan gebeurt er veel onbewust en dat wil je als kunstenaar niet veruiterlijken.

- Ik ben slechts af en toe een kunstenaar die werkt ‘vanuit een idee’. Maar als je dat af en toe bent, pinnen mensen je daar algauw op vast, omdat ze het denken vanuit een idee een beetje beter kunnen volgen.

Ik ben zo blij dat ik nog steeds verrast kan worden door wat jij doet, meneer Fabre. Dat je wel een beeldtaal hebt, maar geen vaste vorm. Dat je jezelf verder laat glijden, steeds weer. En dan weer je kern zoekt en weer gaat glijden. Dat stelt mij gerust. Blijkbaar is er nu en dan wel plaats voor een minder bepaalde kunstenaar. Blijkbaar hoeft het niet steeds toegankelijk en geweldig te zijn om toch een plek te kunnen krijgen. Of heeft dat ook te maken met de onbevattelijkheid van het land waarin je toch voornamelijk werkt... ons dierbaar België?

Die kwaliteiten uit het verleden... Ik kan erg onzeker worden als ik zie wat er vóór mij al gebeurd is. Dan denk ik dat er eigenlijk geen *kunst* meer gemaakt kan worden. Het moet echt wat anders zijn. Toen Rembrandt zo precies en productief in zijn atelier bezig was, wist iedereen heel goed wat kunst was. Iedereen kon zien dat die wonderlijke etsen van hem onder de noemer kunst vielen. Maar anno 2006 is er nog zo weinig over van dat overzichtelijke kunstbegrip. Er wordt zo veel gemaakt. Daar ben ik niet altijd gelukkig mee. Alsof de wereld vol moet komen met dingen en momenten en installaties en meubels en mode en landschappen en wegen en auto's en bestekjes en kinderen en spullenhulp. Ik voel het trillen van de aarde, de kwaadheid der natuur. Ik voel de oerdrang om mijn territorium veilig te stellen. Ik voel het verlangen om nu en dan met een ander mens dat territorium te vergeten, zowel in tijd als in plaats. Tegelijk wil ik dat mijn verlangen onvervulbaar is, zodat ik het kan blijven...

Maar het trillen der aarde dus...

Wat kan ik daarmee als kunstenaar? Ik wil graag 'nuttig' zijn voor de aarde. Ja: ik denk groot. Al zie ik mezelf niet als een propagandist, een verkondiger van een of ander heilig woord of een milieuactivist. Ik ben slechts een neerslag. Ik gebeur deze wereld. Mijn wil is beperkt. Het is die afwezige aanwezigheid die beslist wat er met mijn aanwezigheid gebeurt. Ik voel soms enorme weerstand daartegen. Dat is de Jackson Pollock in mij: het gevecht met het materiaal. Het weten dat het moet, maar tegelijk niet goed begrijpen wat er met je gebeurt terwijl je werkt. Het overdonderd worden door de kracht van je mogelijkheid en van je *on*mogelijkheid. Vechten met de primitiviteit en tegelijk niet anders kunnen dan luisteren naar die primitiviteit.

“De naïviteit in mijn tekeningen is meer van een primaire kracht omdat de tekeningen bijna mijn glazen doodskist zijn waarin ik de grenzen van mezelf aftast. Het is een rechtstreeks kijken naar mijn eigen dood, waanzin en verdwijning. De tekeningen zijn een catharsis van een directe samenzwering van krachten die in mijn hart en lichaam zitten. Het is een zoektocht naar een pact tussen de fysieke duivel en de engel in mijn denken.” (p.33)

Dat donkere in je werk kan toch niet alleen vanuit je lichaam komen? Of zou dat toch kunnen? Zou ons lichaam van nature niet schoon en puur zijn en alleen door het leven vertroebelen vanuit het denken? Of vertroebelen we door andere aanwezigheden, door oudere lichamen en geesten die ons baren en rare gevoelens en gedachten aanleren?

Tsja, de filosofie, ik raak er steeds van in onmin met mijn zijn en mijn omgeving. Ze maakt me klein en onbestaand als degene die ik denk te zijn.

10 juli 2006

Beaufort 2006 en *Freestate* gezien, 2 kunstgebeurtenissen aan de Belgische kust.

Beaufort is een triënnale voor hedendaagse kunst. Daarvoor werden een paar grote namen uit de kast gehaald (voor de geloofwaardigheid?): de Chinese kunstpeetvader Ai Wei Wei, de Amerikaanse peetmoeder Louise Bourgeois, de Nederlandse ster Joep van Lieshout, de doodgeknuffelde Ilya (en Emilia) Kabakov en jawel, ook de Belgische beschermeling Jan Fabre. En jammer genoeg moet ik zeggen dat de ene ontgoocheling de andere opvolgde. Alleen de schilderijtjes van Monika Baer in de Stella Mariskapel in Zeebrugge en *Das Schiff* van Stephan Balkenhol op de Pier in Blankenberge deden iets.

Nu moet ik bekennen dat ik niet alle werken heb gezien. Zo heb ik nog een vermoeden dat Mimmo Paladino iets poëtisch had verzonnen... Verder teerden alle bovengenoemde 'helden' op wat ze al konden, op wat ze al klaar hadden. Ze deden hun trucje en keerden weer naar huis. Jammer dat ze de kust niet beter benutten, een gemiste kans.

Freestate dan. In het inleidende woord in het tentoonstellingskrantje schrijven de curatoren (Hendrik Tatsaert en Lieven Van Den Abeele) dat Freestate meer een 'vehikel' is dan een tentoonstelling, een plek, een tijdzone of een idee. Daar kan ik me beter in vinden, in dat vehikel. Tatsaert en Van Den Abeele zochten Belgische kunstenaars bijeen die tussen de 25 en 35 jaar zijn, wat gewaagder dan Beaufort in dat opzicht. Die kunstenaars kregen een pracht van een locatie om zich in uit te leven: het oud militair hospitaal in Oostende. De jonge garde speelt (met de ruimte). Er wordt geprobeerd en gezocht en zo worden nu en dan grensjes overschreden, zij het bescheiden.

Ik was blij met het werk van Stephan Dheedene dat je gevoelig maakte voor de plek waarin je je bevond. Hij maakte uitkijkpunten die het je onmogelijk maakten echt uit te kijken: balkonhekjes die naar binnen toe liepen in plaats van naar buiten. Ze waren getiteld 'Something to look forward to'. En waw: het geprojecteerde zeventiende-eeuwse schilderij op water van Lawrence Malstaf, met in het midden een waterkolkje op de mond van de afgebeelde vrouw. Je kan het schilderij aanraken en vervormen door het water aan te raken, maar als je uit het donkere kamertje weer in het licht stapt, is er aan je hand geen spoor te bekennen. En van dezelfde kunstenaar: een boek dat openligt en waarin een hoopje zand op en neer wordt geblazen in vreemde radeloosheid. Je leest het en je begrijpt het misschien/niet. En het past op deze plek die nog ruikt naar medicijnen en leven en dood.

- Ik beschouw het kunstnest soms als een buitenstaander. Ik weet niet of dat erg gezond is. Maar tussen deze regels vind ik veel.

Ik houd van werk dat ik kan voélen, dat door mij heen gaat of waar ik doorheen kan gaan. Mijn voorliefdes beschouw ik als representatief, als niet alleen geldend voor mezelf. Ik ben een kind van mijn tijd: steeds op zoek naar ervaringen. Ik wil dat mijn lichaam wordt aangesproken, dat het beweging voelt bij wat ik zie. Dat kan alleen door kracht, intensiteit en concentratie. Ik wil dat het is zoals bij goede muziek: dat ik mezelf in een trance kan dansen en alles vergeten.

Die roes, ja, die mis ik in veel kunst. Gelukkig vind ik ze wel hier en daar en ook weer niet te vaak.

(Ik heb bovendien een voorkeur voor het poëtische. Zie hier een reden waarom ik denk nog meer thuis te horen in de Belgische kunstwereld dan in de Nederlandse. Ik houd van de subtiele onuitspreekbaarheid. Van woorden die het beeld verstoren.)

Op 6 juli ontmoette ik Ante Timmermans nog even. Ooit heb ik voor hem een performance gedaan waarin ik met een glazen hoepel de grenzen van mijn lichamelijke kracht verkende. Ik moest zo lang doorgaan als ik kon, totdat op het eind die hoepel met een geklingel van mijn lijf viel. Ik performde in een klein zaaltje in Gent, waar zo een 30 mensen me van begin tot einde bleven bekijken (dat hadden we niet zo gepland, maar het gebeurde). Ik had in 50 minuten hoepelen álles gevoeld: ik had gelachen en gevloekt en koppig vastgehouden. Ik was mechanisch ontzenuwd en vervolgens compleet geneutraliseerd.

Hoepel: het nooit eindigende gevangen nemen van mijn ellenden plooiën knieën veel te kleine cirkels die me ingewikkeld houden...

Deze ervaring heeft mij getekend.

Een vriendin zei na afloop dat ze misschien dacht dat die hoepel door een technisch mechanisme in beweging gehouden werd en dat ik maar een beetje stond te heupwiegen... De mens wordt in eerste instantie vaak onderschat. Mooi hoe dat kan leiden tot verwondering in tweede instantie.

Ante is een oprechte kunstenaar. Hij tekent uren vol. Ik ben op mijn gemak bij hem. Samen bedenken hoe het is om te zijn zoals je bent: vervlochten in harmonie en in gevecht met wat je maakt en tracht te beheersen. De dag en de nacht versmelten met elkaar als je eenmaal begonnen bent. Ante tekent groot en niet en toch wel sterk. Hij laat zichzelf groeien, hij gaat tekeer als een gek met wat muziek in de nacht, maar ik weet dat hij ook uren droefjes krabbelt in eenzaamheid. Na onze ontmoeting was ik gerust. In zo weinig woorden, in een drankje op een terras wordt er weer nieuw beeld geboren en het zal ooit zijn weg wel vinden.

Terwijl ik de Belgische Ku(n)st aandeed, verbleef ik bij Tom Sintobin, in Oostende. Hij is al jaren een goede vriend en professioneel intellectueel in de vorm van academicus aan de Leuvense faculteit voor Taal- en Letterkunde. Hij verdiept zich in Stijn Streuvels en in het verschijnsel van de vissersroman. In realistische literatuur dus, met een vleugje Vlaamse dramatiek. Zijn andere professionele bezigheid is vissen, de hengelsport, echt zoals vroeger: aan de kust en vooral 's nachts. En Tom is dichter.

Deze vriend is in al zijn stilheid een dramatische weerspiegeling van mijzelf.

Hij kijkt vanuit zijn ooghoekjes naar wat ik doe.

Hij stelt niet veel vragen maar is ontzettend oprecht.

Nu vroeg hij me bijvoorbeeld in hoeverre de ironie die in mijn spreken schuilt, echt is. Dat weet ik niet. Ik leef niet ironisch, denk ik. Ik spreek alleen een beetje zo. Omdat ik wel eens stukjes van iemands zinnestukjes herhaal, denken mensen dat ik met hen lach. Ik doe dat onbewust en hoogstwaarschijnlijk omdat ik vind dat ze dat zo bijzonder zeggen; omdat ik dat zo wil onthouden; omdat ik wilde dat ik dat zo had gezegd. Ik eigen me de ander toe. Dat heb ik ook nodig voor mijn werk. Ik gebruik al die momenten die ik uit die mensen haal om iets te scheppen wat ik terug kan plaatsen in hun verhaal. Ik plaats mezelf tussen alle anderen en ga erin op, ik vergeet mezelf en dan ben ik gelukkig: als ik er niet ben als mezelf, maar veeleer als mens tussen de mensen, niet zozeer als kunstenaar, maar als vrouw tussen de vrouwen en mannen om mij heen, als Belg tussen Belgen en Nederlanders, als aan- en afwezigheid tussen aan- en afwezigheden.

Ik maakte in Toms huis 3 tekeningen en toen ik 's ochtends beneden kwam, vond ik een briefje dat hij had geschreven toen hij om 4 uur was teruggekomen van het vissen:

“He Griet Ik slaap morgen tot 12 uur, maar maak me gerust wakker als je me nodig hebt. Je tekeningen verrassen mij. Er gaat iets onheilspellends van uit, maar ze zijn tegelijk ook vreemd mooi.”

Hij had alleen een zeester en een heremietkreeftje gescoord. De zomermaanden zijn de minst ideale vismaanden.

12 juli 2006

Vanavond krijg ik een typische aanval van onzekerheid. Mijn werk is niet goed genoeg en het lijkt ook niet goed genoeg te worden. Wat moet ik nu? Wat moet ik met deze ontgoocheling die me zo diep raakt? En niemand kan me helpen. Ik aanvaard geen hulp. Ik wil mezelf overtuigen. Het ging net zo rustig vooruit. Nu hang ik weer vast in deze afschuwelijke twijfel.

De twijfel is veroorzaakt door 2 tekeningen waaraan ik met plezier en aandacht heb gewerkt, maar die er niet uitzien zoals ik ze heb beleefd. Dat ontgoochelt mij. Ik kan het nog niet in beeld omzetten. De kracht van mijn "non-verbale denken" – zoals dat op de academie wordt genoemd, zit er niet in. Dan slaat de eenzaamheid hard toe.

Ik probeer aan gisteravond te denken, aan mijn gesprek met Paul (Bouw, gepassioneerd architect). We hadden het over hoe woorden het werk kunnen dichtknijpen. Paul vertelde over vergaderingen waarin lang en veel wordt gepraat, waarin dingen worden gezegd die ondoordacht zijn, maar die iemand dan ter plekke uitstoot en die op dat moment wel krachtig en dus aannemelijk klinken en zo tot waarheid worden. Dat de wereld op die manier draait, is te gek; dat woorden zoveel gedachten bepalen. Woorden lopen soms vooruit. Ze zijn er te snel en laten geen ruimte meer voor verder denkwerk. Het lijkt alsof er meer tijd nodig is om onszelf via woorden te overtuigen van iets wat vervolgens veel minder uitgebreid gedaan wordt. Dat is schokkend. Woorden beperken zoveel, ze zeggen niet de helft van wat een mens zou kunnen zeggen.

Er moet meer nagedacht worden over hoe we nadenken.

Dat doet me trouwens denken aan *Zwerm*, een boek van Peter Verhelst. Ik haal het er even bij... In *Zwerm* (overigens ondertiteld als 'Geschiedenis van de wereld') staat zoveel keer de uitspraak "ik heb dingen gezien" dat je er griezelig van wordt. Het doet een beetje denken aan Jenny Holzers clichématige zinnen wanneer je leest "de droom jezelf te zien in een lichaam dat niet van jou is" (p.602), of "ik had gewild dat alles en iedereen me gewoon met rust had gelaten" (p.558).

Zwerm zit boordevol drama. Het blijft aan je kleven en tegelijk herinner je je na het lezen ervan niet hoe het nu precies is gegaan. Het is een sfeer, meer dan een boek. Het is de hedendaagse chaos die in je wordt versterkt.

Ik heb een half jaar op deze 'geschiedenis' gezweeft. Telkens werd ik heel zwaarmoedig, al na een paar pagina's. En dan moest ik weer even stoppen.

Ik lees Verhelst graag, omdat zijn zinnen niet echt zinnen zijn. Het zijn veeleer beelden die hij scheidt, zonder dat het echt beelden worden. Je maakt ze af als je dat wilt, maar het hoeft niet. Je hebt genoeg aan het gevoel. Zou het dat zijn wat ik zoek in mijn werk? Is het daarom zo moeilijk te zeggen of het nu klopt met wat ik wil?

De nieuwe mens zal viraal zijn, of zal niet zijn....

“Het VIRUS is de prothese. Het VIRUS is de mutator. Het Virus dwingt ons tot metamorfose en metamorfose valt radicaal samen met de ideologie van het VIRUS.
V is de letter die de uitkomst van de bewerking ∞ maakt.
Van het lichaam moet een mutatiemachine worden gemaakt, eindeloos veranderend, als het VIRUS zelf.
Alleen door onophoudelijke mutatie kunnen we het hart van de materie, de ingebouwde bom, te snel af zijn.
Het virale lichaam zal ons behoeden voor de ondergang.
Wille zur Änderung.
De homeopathie van de Verandering.
Wat ons niet vernietigt, maakt ons sterker.
Laat u aanraken door het vreemde.
Injecteer u met het VIRUS.
Ken het VIRUS.
Kennis door Herhaling, Metamorfose en Mutatie.
Er is geen Waarheid.
Er is geen Zuiverheid.
Er zijn mogelijkheden.
Er is snelheid.”
(uit *Zwerm*, Peter Verheest)

Meer dan een stukje als dit kan ik op 1 dag niet aan. Het vereist complete aandacht, het gaat recht naar binnen. Het is ontstaan uit het genot van de pijn. En het geeft weer de openheid die ik zoek, de leegte waarin alles nog kan, de vrijheid die je tegelijk gevangen houdt: het onmiskenbare westerse leven.

(Massive Attack in ‘Hymn of the Big Wheel’: “One man struggles while another relaxes”)

15 juli 2006

Ik weet niet of ik vandaag wil tekenen of schrijven, ik begin met allebei maar het eindigt zo nergens. Ik lag net even in het park te lezen. Ik heb weer het boekje met de gesprekken met Jan Fabre erbij gepakt. Nu is het uit en ik heb er geen genoegdoend gevoel aan overgehouden. Fabres woorden maken me onrustig. Ik interpreteer zijn woorden nu, verplaats ze naar mijn wereld.

“Herhaling is mijn contact. Zoals ik al zei, ik geloof in een perfectie door de dingen iedere dag te doen. De correctie is een vorm van beweging en energie. En op de tekening is handeling en resultaat nauw met elkaar verbonden. Het gevecht met het materiaal is zichtbaar. Het is proberen, zoals in een repetitie met acteurs.

(...) In die tekeningen laat ik de zoektocht van mijn wilskracht zien, die ook kwetsbaarheid inhoudt.”
(p.63)

Deze woorden hebben iets sacraals, iets moraliserends en algemeen geldends. En daarom ben ik er niet zo tevreden mee. Elke kunstenaar kan deze woorden invullen zoals hij wil. Hoewel... voor mij voelen ze toch vertrouwd, deze woorden: ik herken er de strijd in van mijn lichaam met zijn willen en niet-willen. Ik herken de strijd van mijn lichaam met het papier en de pen, met de vorm en de niet-vorm. Ik weet niet waartoe het leidt en soms voel ik me een grote egocentrische bubbel. Dan vraag ik me af wat een kunstenaar in godsnaam toe te voegen heeft aan deze wereld.

Fabre antwoordt eenvoudig:

“Wij kunstenaars zijn een uitstervend ras. We moeten tovenaars blijven die met *liefde* en warmte de toeschouwer kunnen veranderen in een wild zwijn of in een kalm lammetje, hem genezen of op het juiste moment hem ziek maken, zodat hij voelt dat hij nog een lichaam en een hart heeft.” (p.65)

Alweer algemeen geldend, alweer moralistisch en spiritueel. Zou dat iets Belgisch zijn misschien, die vage, ruimte latende uitspraken?

Ik denk door naar David Shrigley, een kunstenaar die ik bewonder om zijn lef en eigenheid. Hij maakt onder meer boekjes die je doen lachen en huilen tegelijk. Je voelt Shrigley's onmacht om met zijn omgeving te leven en tegelijk voel je zijn liefde voor diezelfde omgeving (de hele grote wereld). Dat is kunst voor mij, ja: die eerlijkheid van benadering, het niet met een bedoeling kunst maken, veeleer iets maken omdat je voelt dat het zo moet. Daarvoor je eigen vorm zoeken en die ook steeds *preciezer* zoeken. De openheid in intimiteit die Shrigley heeft gevonden, raakt me diep. Daarom maakt zijn werk zoveel in me los.

Ik blijf Shrigley's *Let's wrestle* lezen en telkens moet ik weer harder lachen en telkens slaat de pijn harder toe. Ik treed zomaar bij iemand binnen, ik voel iemands hartkloppingen en het weerspiegelt de mens in al zijn gedaanten, de mens van alle tijden. En misschien is wel dát het nut van de kunstenaar. Inderdaad: je toeschouwer voor een moment veranderen in een wild zwijn of een lammetje, hem even tot iemand anders maken. Al vind ik daar zelf niet mijn volle geruststelling in.

Dan vraagt Jan Hoet aan Fabre of hij nog wel artistieke voldoening heeft...

"Ik voel dat ik niets anders kan doen dan datgene wat ik doe. Ik moet de confrontatie met de werkelijkheid daarbuiten aangaan om af en toe weg te raken uit een verhevigde luciditeit, anders vernietig ik mezelf. En toch wil ik steeds dieper graven tot aan *de rand van mezelf*. Misschien heb ik slechts één ambitie: gelukkig zijn met wat ik schrijf, teken en regisseer. Hoewel ik vaak genadeloos ben tegenover mezelf. Achteraf denk ik altijd 'ik kan beter.' Ik denk dat ik mijn beter werk nog zal maken. Tijdens het werkproces heb ik pijn en genot, maar ik ontdek en leer, dus is het niet voor niets geweest. Het is een gevecht. En misschien is eenvoud wel de beloning (...). Misschien is schoonheid niets anders dan vluchtige eeuwigheid die pijn en genot in zich draagt." (p.75)

Zoals mijn klasgenootje Annet Nooijen al vermoedde toen ze slechts een pagina in dit boekje gelezen had: "Fabre, dat is zeker een feest van herkenning voor jou, Griet?"

25 juli 2006

De voorbije dagen was ik in Londen. Mijn hoofd heeft er niet stilgestaan. Acht jaar geleden heb ik 4 maanden in Londen gewoond en sindsdien is er veel veranderd, ten goede. De stad is schoner en rustiger, hoewel de indrukken nog steeds eindeloos op je afgevuurd worden. Je bent er mens tussen de mensen, je verdwijnt er in de massa en tegelijk is iedereen er een eigen wereldje. In tegenstelling tot steden als Antwerpen of Amsterdam loopt er meer verscheidenheid, terwijl er vooral wordt geléefd. Londen is echt een staaltje van de wereld, in al de vrolijkheid en droefheid. Bovendien was het warm in Londen. Ik was er nog nooit bij deze temperaturen geweest: strandstoelen in Hyde Park, overal terrasjes, kinderen in zwempakjes in de fonteinen en veel onbetaalbare ijsjes.

Terwijl Libanon en Israël elkaar bestoken met de dood...

Al dat leven nestelt zich in mij en houdt mijn katalysator draaiende. Ik schep vanuit mijn ongeloof en ook vanuit mijn onbegrip. Dat er zoveel tegelijk kan gebeuren op deze kleine aarde...

Ik zag in Londen verschillende tentoonstellingen: eentje over het modernisme in The Victoria and Albert Museum, *Celebration Park* van Pierre Huyghe en *The Path to Abstraction* met werk van Wassily Kandinsky in de Tate Modern, en *Modigliani and his Models* in de Royal Academy of Arts. Bovendien bezocht ik het Design Museum, waar een tentoonstelling liep over Formule1-wagens...

Kandinsky (1866-1944) viel me veel zwaarder dan ik had gedacht. Ik werd helemaal in zijn schilderijen opgezogen. Hoe langer ik erin vertoefde, hoe minder duidelijk het werd. Ik keek binnen in een diep gevoelige ziel. Vooral de donkerdere werken waren lastig. Ik voelde de vragen en de pijn en ik wist me er geen raad mee. Ik besepte ook de afstand in tijd (en in plaats: hoe Russisch was hij nog en hoe Belgisch ben ik nog?)

Pierre Huyghes *Celebration Park* was daartegen verfrissend. Zijn kolossale witte wandelende deuren daagden de toeschouwer uit. Je wachtte tot de immense deuren zouden dichtklappen. Je wilde ertussendoor dansen maar tegelijk was je bang klem te raken. Intussen liepen de deuren onverstoort verder.

Huyghe is een kunstenaar die van de mensen houdt en die hen wil betrekken bij elkaar. Hij vroeg aan kunstenaars, schrijvers en critici wat ze zouden vieren als ze konden, op een niet-vakantiedag. En hoé ze dat zouden doen. Dat resulteerde in een aantal posters met prachtige *Celebration*-voorstellen. *One Year Celebrations* is dus een groepswerk binnen Huyghes solotentoonstelling. Je kan het zien als een uitdrukking van het universele verlangen om de tijd op te eisen voor andere redenen dan 'werk'.

Het werk van Modigliani (1885-1920) was het meest toegankelijke wat ik in Londen zag. Ik vond het prettig een paar van zijn schilderijen na te schetsen en me zo te verdiepen in zijn methode. Zijn inhoud is immers duidelijk: hij schildert modellen, naakt en als portret. Het gaat om de mensen.

Het viel me op dat Modigliani in zijn schematische aanpak toch erg precies is. Het is alsof hij tekenkunstig de massa wil reduceren, maar met verf gaat hij dan wel alle nuances in huidskleur af. Het is hem erom te doen zich de vorm van zijn modellen toe te eigenen. Dat gebeurt op een overzichtelijke manier. En zo is het mooi als je ontdekt dat Modigliani een getormenteerde bohémien was die overleed aan zijn bonte levensstijl.

27 augustus 2006

Ik ben een maand weg geweest uit Nederland. Het was wel 4 jaar geleden dat ik nog alleen een echte zomerreis had gemaakt.
Wat heb ik ervan genoten.

Ik ben in Frankrijk en Spanje geweest en ook weer even in België. Overal heb ik mensen ontmoet die me vooruit hebben getrokken en uit mijn kunstroutine. Ik heb enorme gastvrijheid ondervonden en ik was dicht bij prachtige natuur.

Bergen en zee en zout in mijn haar.

Spelen in hoge golven, kleine vissersdorpen in Baskenland, chique steden als Pau, Bilbao en San Sebastian.

Kamperen met mensen die ik nooit eerder had gezien en wellicht ook nooit meer zal zien.

Kleine picknick momenten en lange treinreizen door landschappen die me verwonderden maar die tegelijk bekend zijn.

Ik ben weer eventjes dicht bij de mensen geweest, ik voel me weer een onderdeel van het grote web. Ik ben er maar eentje van, van al die miljarden mensen...

Zo krijgt mijn kijk op mijn werk ook weer een andere kleur. Ik bereik wie ik kan bereiken, *met mijn werk of met mijn zijn*. Dat maakt niet uit. Ik wil vooral onderdeel zijn, ik wil de uiteinden van mijn lichaam en mijn ziel vullen met leven. Ik wil geven wat ik heb en nemen wat er is, in alle nederigheid.

Ik voel me tevreden als ik anderen kan vullen door te luisteren en te praten en samen na te denken over het menszijn. Dat geeft me een vluchtige bestaansreden.

Het komt er steeds op neer dat we allemaal liefgehad willen worden en dat we willen liefhebben. Maar overal zit wel een kink in de kabel: een moeder, een vader, een vriend of vriendin. En dat maakt het liefhebben tot iets verwarrends.

Van kunst heb ik weinig gezien. Ik heb de kunst wat ontweken. Ik was op vakantie. Ik heb enkel het Ingresmuseum in Montauban bezocht, en het Guggenheim-museum in Bilbao. Ik heb geen zin erover te schrijven. Als ik aan mijn vakantie denk, wil ik liever aan sfeer denken dan aan kennis...

3 september 2006

De vakantie ligt nu helemaal achter me, een hoop werk wacht me weer. Ik moet een beetje opwarmen... Ik weet nog niet goed waar ik moet beginnen. Ik maakte eergisteren 3 tekeningen en ik voél ze nog niet. Ik moet nog terugkomen in mijn routine van de concentratie en de op-mezelfheid. Al zit ik hier nu al een voormiddag erg fijn en rustig na te denken...

- O, wat praat ik veel over mezelf en MIJN leven. Alsof ik het allemaal op een rijtje heb, alsof ik weet dat ik het enige goede doe. Terwijl ik juist zo onzeker ben. Al hoeft het één het ander natuurlijk niet uit te sluiten... de tegenstrijdigheden zijn niet altijd zo tegenstrijdig...

Mijn lichaam heeft zich de laatste tijd van onverwachte mechanismen bediend. Ik raakte een paar keer de controle kwijt. Mijn emoties maakten mijn lichaam tot een onbestuurbaar ding, waarmee ik – weliswaar slechts voor heel even, maar wel letterlijk – verloren liep.

Gek is dat: hoe een lichaam graag een beetje richting wil krijgen, hoe het ook graag gewoon even wil weten wat er verwacht wordt, hoe het soms alleen nog maar wil rusten, hoe het ineens weer boordevol energie kan zitten en die energie dan wil uiten...

En de geest kijkt toe, die weet het dan ook niet goed meer. Mijn geest wordt soms erg moe van mijn lichaam. Hij kan het niet meer volgen en *wil* het ook niet meer volgen. Hij denkt dan: zoek het zelf maar uit en steekt zijn kop in het zand...

9 september 2006

Vanochtend ben ik met mijn lichaam naar school gefietst. Eindhoven-Den Bosch en dan terug. Ik geniet van de inspanning. Die haalt mijn geest even helemaal weg, dan is er enkel nog mijn lijf dat zweet en huilt en schreeuwt en zichzelf niet wil ontkennen. Dan is mijn hoofd rood en geel en niet meer van belang. Het loopt leeg. En mijn lichaam raakt opgeladen. Ik voel dat de kracht toeneemt. En zo krijg ik zin om te kleien.

Ik sprak deze week nog met Gijs van Bon, een Eindhovense collega. Ik had hem gevraagd of hij even met mij wilde brainstormen over vormen van presentatie. Hij is goed in het ineensteken van ingewikkelde mechanische voorwerpen. En hij is thuis in theatraliteit. Mijn werk is veelzijdig en vraagt om een heldere presentatie. Ik worstel er telkens opnieuw mee. *Ik weet niet goed wat ik wil laten zien.* Ik weet niet waar of aan wie. Gijs maakte mijn vragen van een last tot een lust. Zijn enthousiasme kwam zo de huiskamer invliegen. Hij brandde helemaal los na mijn verhaal. Het wérkte. Hij had kleine oplossingetjes voor mijn grote drempels. Hij schudde mij los door me te stimuleren om door te fantaseren, om buiten de muren te denken, om de wereld in te gaan en te spelen.

En ik gelóofde hem. Hij heeft dat oprecht kinderlijke van een jonge kunstenaar. Daar voel ik me begrepen, dat is zeldzaam rust vinden.

Enfin, nu moet ik gaan model staan. Voor het eerst na de zomer. Hopelijk kan mijn lichaam het nog aan. Ik heb alleszins genoeg om over te mediteren terwijl ik daar lig of zit of sta te vergaan...

19 september 2006

Op dit moment ben ik helemaal opgeslorpt door de *Interviews with Francis Bacon* van David Sylvester. Zoveel citaten wil ik uit die gesprekken overnemen... om ze nooit meer te vergeten. Waar zal ik beginnen?

"I think that man now realizes that he is an accident, that he is a completely futile being, that he has to play out the game without reason. I think that, even when Velasquez was painting, even when Rembrandt was painting, in a peculiar way they were still, whatever their attitude to life, slightly conditioned by certain types of religious possibilities, which man now, you could say, has had completely cancelled out for him (...). You see, all art has now become completely a game by which man distracts himself; and you may say it has always been like that, but now it's entirely a game. And I think that that is the way things have changed, and what is fascinating now is that *it's going to become much more difficult for the artist, because he must really deepen the game to be any good at all.*" (p.29)

Deze interviews vonden plaats tussen 1962 en 1979... Ik weet niet goed hoe ik op deze woorden in woorden kan reageren. Er is zoveel gebeurd in de wereld de voorbije tijd. Je zou denken dat er daardoor een en ander veranderd is in het menszijn. Maar in het algemeen is het juist gelijk gebleven: mensen voelen zich groot en mensen voelen zich nietig. Ze blijven de wereld naar hun hand zetten, of tenminste: daartoe blijven ze pogingen ondernemen. En zo worden ze ook steeds weer geconfronteerd met hun eindigheid. En met de zinloosheid van de manier waarop ze hun leven zo graag willen vullen. En zo ook met de leegte. Mensen streven nog steeds naar geluk.

"Who remembers or cares about a happy society? After hundreds of years or so, all they think about is what a society has left." (p.123)

Als ik even doordenk, lijkt het iets ingewikkelder, iets minder concreet.

Als ik bijvoorbeeld denk aan hoe intrigerend ik het leven van onze voorouders vind... Wat ik me graag herinner uit eerdere tijdperken zijn veelal toch verhalen van mensen, van mythes en helden en genieën, dus toch: ménsen, niet alleen 'what a society has left'. En die mensen zijn dan inderdaad onderdeel van een gemeenschap geweest en ze hebben er hun betekenis in gehad en ze zijn er een afspiegeling van (geweest) en ze hebben een spoor nagelaten. En dat spoor is wat hier en nu nog merkbaar is omdat het mogelijk voor een verandering heeft gezorgd.

We horen graag dat andere mensen iets hebben waargemaakt, dat ze iets hebben betekend. Want misschien kunnen wij dat dan ook wel. Hoewel we ons tegenwoordig wel heel erg bewust zijn van onze kleinheid in de veelheid aan wezens op aarde waardoor *onze kansen lijken af te nemen in onze dromen*. Daardoor lijken de pogingen ook lastiger en minder zinvol. Want misschien is iemand aan het andere eind van de wereld wel al veel verder in deze gedachtegang dan ik. En misschien heeft die al veel boeiendere kanalen gevonden om met elkaar te verbinden. Misschien kom ik te laat met mijn verhaal, misschien is het niet goed geschreven. Misschien misschien misschien. Zoveel twijfel en intussen telt mijn leven af.

Maar laat ik weer even op een wat overzichtelijker niveau praten. Over het werken zelf, over het scheppen. Hoe dat gaat. Ik weet nog niet goed hoe iets in mij ontstaat, hoe het tot leven komt. Wat ik wel weet, is dat Bacon in de volgende woorden mijn grond aanspreekt:

“Half of my painting activity is disrupting what I can do with ease.” (p.91)

Jezelf steeds weer ontwrichten om verder te komen. Het klinkt bekend. Ik moet even nadenken waar ik dat nog gehoord of gelezen heb...

Als het vanzelf gaat, gáát het niet.

Nu ga ik er vandoor. Ante is in Eindhoven aan het werk. Even bijkletsen. Ik weet niet of ik er zin in heb. Hij kan zo ernstig zijn. Vandaag ben ik vrolijk en energiek. Ik hoop dat Ante me niet zwaarmoedig maakt door zijn stemmige gedragje. Ach, daarom is hij tevens boeiend.
We zien wel./

20 september 2006

“Well, there are certain days when you start working and the work seems to flow out of you quite easily, but that doesn't last for long. And I don't know that it's necessarily any better than when something happens out of frustration and despair. I think that, quite possibly when things are going badly you will be freer with the way you mess up by just putting paint through the images that you've been making, and you do it with a greater abandon than if things have been working for you. And therefore I think, perhaps, that despair is more helpful, because out of despair you may find yourself making the image in a more radical way by taking greater risks.” (Bacon, p.121)

Er zijn zoveel soorten emotie mogelijk in het kunstwerk. Hoe sluipen ze erin?
De onvoorspelbaarheid van de emotie is zo mooi. Wanhoop. Wat is de betekenis van wanhoop? Ja, die is wezenlijk. Het is de wanhoop in woorden iets uit te drukken, de onkunde van woorden leidt tot beelden. De wanhoop wanneer je beseft dat woorden het alleen ingewikkelder maken...

De laatste dagen denk ik weer vaak aan het boek *Mein Leben* van Alma Mahler-Werfel. Deze vrouw had relaties met verschillende waardevolle kunstenaars... Haar verhaal heeft mijn kijk gescherpt. Ik besepte dat ik als kunstenaar niet anders kan dan veeleisend zijn. Ik moet veeleisend zijn voor mezelf en word het als vanzelf ook voor anderen.

Maar het was bovendien fijn me in te leven in Alma's vrouwelijke gedachtegang, in haar beschouwingen over haar sociale omgeving. Alma schrijft van erg dichtbij over de mensen om haar heen en ze stelt dingen vast die niet vast te stellen zijn. Zo schrijft ze het volgende over ene Theodor Däubler:

“Er ist bestimmt ein bedeutender Mensch, aber ich kan für dieses mächtige Stück Fleisch nicht das geringste Gefühl in mir erwecken. (...) Nein, zur Kunst gehört Schönheit, und wenn man sie auch oft erst heben muss. Aus solchem Fettwanst kan keine reine Seele tonen.” (p.170)

Hoe vrijpostig wordt ineens de intelligente hippe Alma Mahler... Omdat wat ze ziet, niet is wat ze denkt dat het moet zijn. Omdat ze van kunst schoonheid verlangt, en *dus* ook van de kunstenaars. Maar wat is die schoonheid dan?
(Geen antwoord.)

Het prettige is dat Alma zich op andere momenten juist nietig voelt tegenover de haar omringende mensen. Zo schrijft ze over haar ontmoeting met de dichteres Paula Grogger:

“Sie tragt *das unsichtbare Königreich* in sich. Meine modischen Fetzen wurden zu Hadern neben ihrer strahlenden Armseligkeit, und ich schämte mich.” (p.168)

En hier kom ik op een spoor wat glibbert en glijdt en erg onduidelijk blijft: is er een onderscheid in dit soort belevingen tussen mannen en vrouwen? Zijn vrouwen dan toch gevoeliger voor uiterlijkheden? Willen zij liever mooie beelden dan sterke beelden? Moeten zij *directer* geraakt worden om überhaupt geraakt te worden? Waarom anders kan een man als Thom Puckey niks vinden van het werk van Berlinda de Bruyckere? Ieder zijn beleving, dat staat vast. Maar in hoeverre spelen de geslachten daarin een rol... Ik zou het wel eens uitgeklaard willen zien. Vermoedelijk is mijn werk erg vrouwelijk door zijn dramatiek en directheid en misschien ook door zijn grilligheid?

Misschien denken vrouwen minder na over wat ze zien. Ze zien het en trachten er wat bij te beleven. Mannen proberen beelden vaker in een context te plaatsen, schat ik. Maar dat kan ook liggen aan de mannen die mij omringen, aan de Nederlandse mannen, aan de Vlaamse vrouw in mij. Vlamingen zijn (in hun woorden) toch zo indirect.

- In dit geschrijf komt zoveel aan de orde. En ik lijk het alleen maar te kunnen opmerken. Ik kan niet meer dan diagnoses stellen en hopen dat die leiden tot een samenhangende plek waar ik me kan positioneren...

Slaap ze.

26 september 2006

Ipsos, Griekenland

Ik ben intussen een paar dagen op Corfu met Filip van Ongevalle (vriend, ex-collega, eindredacteur) en het is een beetje raar. De eerste dag was ontspannen: schitterend weer, strand en zee. Maar sinds gisteren regent het pijpenstelen en het is minder vakantie-achtig. Ik heb al de hele tijd het idee dat ik deze vakantie even moet uitzitten. Zeven dagen met Flip, dat is best intensief. Ik mis de rust van mijn leven alleen. Ik moet maar flink opletten dat ik me thuis niet te snel weer laat verleiden door een of andere leukerd.

Vandaag zijn we het kasteel van Sissy – wat een naam voor een keizerin eigenlijk – gaan bekijken. Voor ik de bus instapte, drumde er achter mij een klein oud Grieks vrouwtje. Dat deed ze door met haar handjes en haar lijfje zachtjes tegen mij aan te duwen en te wrijven. De Grieken zijn een gezellig volk, maar als je hun taal niet spreekt, lijken ze ook gesloten.

Intussen hoor ik de wind overal ruisen en voel ik de nattigheid van de regen nog in mijn haar.

Ik zoek rust in deze woorden. Ik zoek rust in mijn gedachten. Ik probeer zo alsnog te genieten van wat ik hier allemaal zag. Misschien geniet ik pas echt als ik thuis in mijn eentje de foto's bekijk.

Ik word echt moe van de hele tijd met zijn 2en rond te hangen. En Flip praat zoveel – ik ook overigens.

Ik denk na over mijn ontmoetingen de laatste dagen. Wat wil ik nog onthouden?

O ja: Eddy Peremans – de eerste man in mijn leven en mijn gitaarleraar vanaf ik 8 was tot wel 13 jaar later – mailde me iets over mijn werk, nadat hij mijn weblog had bekeken:

“Ik heb je kunstwerken echt bewonderd, het klinkt zo afschuwelijk cliché, maar ik meen het echt. Je kunst is echt, doorleefd met een blote ziel en kleine tipjes van de sluier die plagend opgeheven worden. Je bent echt knap bezig.

Laat je nog van je horen of zien of bekijken?

Ooit lukt het vast.

Je bent aardig sterk op weg.

Warme knuffel.

Eddy”

Ik kan hem soms zo missen, die man. Ik heb hem nooit van heel dichtbij gekend – daarvoor was het leeftijdsverschil allicht te groot – maar ik heb hem altijd beter *willen* kennen. Daarom mis ik hem soms zo. Hij was de eerste die me in contact bracht met de artistieke wereld. Hij genóot van zijn werk, hij wás (is) zijn werk. Tegenwoordig vind ik dat ook een beetje in Lennaert (Maes, cabaretier en zanger van Lenny en de Wespen), maar hem ken ik misschien wat beter. Ik kan hem op dezelfde manier missen, op zo een onbepaalde manier.

Het wordt donkerder in Corfu. De Griekse tv staat aan in hotel Jason. Ik schrijf in de lobby en begluur de (Albanese) jongens die de receptie bezetten. Wat een idioot leven hierzo. Aardig ook. Een aardig idioot leven. Mooi boek misschien mooi.

28 september 2006

Vandaag was Corfu prachtig. Ik was weerom in het landschap waarvan ik houd: veel water, bergen, zon, mooie wolken. Ik heb mijn hart opgehaald. Flip en ik hebben wel 20 kilometer gewandeld en dan even in de zee pootje gebaad, in een baaitje in Nissaki – klinkt die naam niet heerlijk? Ik genoot. Maar ik heb dus echt moeite om zoveel tijd samen door te brengen.

Ik wil zo graag even NIET praten.

Maar goed, dat ben ik nu al schrijvend aan het doen...

Als ik alleen op reis ga, praat ik graag met de mensen onderweg en Flip niet zo. Beetje lastig. Maar uiteindelijk hebben we samen toch fijne gesprekken over van alles en nog wat. Eigenlijk mis ik mijn werk en daar kan Flip natuurlijk niet veel aan doen. Ik wil liever een beetje ernstiger nadenken, mij een beetje verdiepen in mijn (kunst)wereld, maar dat lukt niet als er constant iemand om mij heen fladdert. Ik heb zo moeite met fladderaars om mij heen.

Ademnood.

Ik leer alweer over het leven.

Mijn werk ontstaat hier wel, in dit verlangen naar concentratie en creatie. Hierover gaat het ook. Over urenlang wandelen en voelen hoe de wereld om mij heen verder draait en ik lijk stil te hangen.

(...)

Ik sla net het boek van Hans Bellmer open (zijnde *Little Anatomy of the Physical Unconscious or The Anatomy of the Image*) en de eerste zin die ik lees, is:

“Just as the seeds of desire will come before the creation, the hunger will occur before the self, and the self before the other – the narcissistic experience will feed the image the self (I) has of the other (you).” (p.23)

29 september 2006

Ik maak veel foto's op Corfu. Ik merk dat ik een registrerende fotograaf ben, niet zozeer een esthetische. Ik houd ervan alles door de lens te bekijken. Door het blikveld in stukken te breken, zie ik meer, ontdek ik. Het zou goed zijn als je dat aan mijn foto's kon zien. Die gaan dan worden als mijn tekeningen: ze zullen te maken krijgen met hoe mijn lichaam de wereld aanvoelt en beleeft. En hoe dat lichaam keuzes maakt (/probeert te maken).

7 oktober 2006

Gisteren ging ik naar een lezing getiteld 'De mythe van het kunstenaarschap' in Artis, door lector Camiel van Winkel. Ik had me erop verheugd. Het betoog was echter een beetje droog en stroef. Misschien viel de tekst wel mee, maar door het monotone stemgeluid van Camiel kon ik me met moeite tot het einde concentreren... Ik stak er weinig tot niets van op. Het was een lezing voor leken, vond ik, niet voor kunstenaars en kunststudenten. Het ging nergens de diepte in. Ik werd niet geprikkeld om mee te denken. De discussie naar aanleiding van Camiels woorden liep ook op nogal weinig uit. Ik zag alleen maar luchtballonnen en hoorde verder niets.

Je kunt je afvragen of dat misschien eigen is aan een dergelijk onderwerp. Of aan mij als kunstenaar, of aan mij als mij.

Een kunstenaar moet gewoon kunst maken, dacht ik dan maar weer. Het is voor hem niet van belang hoe hij (als kunstenaar) overkomt in de wereld. Zijn behoefte, zijn levenszin zit in het scheppen. Het speelt voor hem geen rol (meer) welke positie hij inneemt in de mensenzee.

Het zal mij worst wezen. Als ik mijn brood maar verdien, als men mij maar met rust laat.

Ik weet dat ik dit nu te plat voorstel, maar het is mijn geloof. Deze generatie is minder gericht op materiële welstand dan de vorige.

Wij willen vooral *overal* en *altijd* (en niet zozeer *alles*).

9 oktober 2006

Ik schreef 2 dagen geleden dat mijn generatie minder gericht is op materiële welstand dan de vorige. Ik moet dat misschien nuanceren. Ik las namelijk een interview uit 1997 met socioloog Rudi Laermans (DS, Schijn is zijn) dat me daartoe aanzet:

“Mensen worden in onze maatschappij zo gebombardeerd met beelden dat ze elke greep op de werkelijkheid verliezen. En waar zoeken ze die dan? In het materiële, in hun eigen lichaam. Want dat kunnen ze tenminste aanraken, dat is echt.”

Verder verklaart Laermans daarmee het opzoeken van kickervaringen, het feit dat we zo graag voelen dat we met ons lichaam leven. Zou dat echt ons houvast zijn? Is dat het lichaam als religie? Ik vind het wel een mooie gedachte, al vind ik het lichaam een beetje denigrerend benaderd door Laermans. Is het lichaam echt zomaar bij ‘het materiële’ onder te brengen, en is het echt de laatste werkelijkheid? Het enige wat voor mij vaststaat is dat onze lichamen ons binden, heel letterlijk. Dat kan van een geest niet zo gemakkelijk gezegd worden. Maar **als het lichaam pure materie was**, dan zou het toch een stuk overzichtelijker moeten zijn? Zo een materiële kijk op het lichaam, dat is buiten de instincten en de intuïtie gerekend.

Mijn beeldend werk hangt nauw samen met de plek waar ik het maak. Het is erg beïnvloed door die plek. Ik vermoed dat mijn werk aan kracht inboet wanneer het wordt weggehaald uit zijn nest. Maar misschien is ook dat genuanceerder. *Misschien hangt mijn werk vast aan mijn lichaam*. En misschien is het niet zo dat de ruimte mijn werk bepaalt, maar wel de beweging van mijn lichaam (in de ruimte) eromheen. Alleen bij mijn tekeningen is het anders: die horen gewoon bij elkaar.

- *In hoeverre maak ik kunst? In hoeverre maak ik kúnst? In hoeverre maak ik kunst? Wat is het verschil tussen mijn wil en mijn beweging? Schep ik de kunst of schept de kunst mij? Wie stelt echt de vragen?*

Is het kunstenaarschap niet te veel een beroep geworden als elk ander beroep? Ooit moet er toch een moment van leegte komen?

Misschien is dat moment er al en zie ik het nog niet?

- Misschien is elk kunstwerk wel een moment van leegte.

Ik eis verstilling en meer alleenheid voor de kunstenaar/

Antonin Artaud:

“Le visage est une force vide, un champ de mort. La vieille revendication révolutionnaire d'une forme qui n'a jamais correspondu à son corps, qui partait pour être autre chose que le corps.” (p.48)

Misschien verhoudt mijn werk zich wel tot mijn lichaam zoals mijn hoofd zich tot mijn lichaam verhoudt: het hangt eraan vast, het strijdt ermee, het wil zich losmaken. Het wil een eigen bestaan, maar dat zal het nooit krijgen. Mijn hoofd leidt ook een beetje een eigen leven, het maakt mij tot een complex wezen dat fysiek en mentaal aan- of afwezig kan zijn. Zo bestaat mijn werk ook op een andere manier dan mijn lichaam, maar het is er dus tevens één mee.

Toevallig ligt er een stukje Joëlle Tuerlinckx op mijn tafel wat hier naadloos bij aansluit:

“Het eerste wat van een jonge kunstenaar wordt verlangd, is dat hij zich uitdrukt, dat hij een discours over zijn werkobject ontwikkelt. Natuurlijk denk ik ook dat we allemaal ons ‘thema’ hebben, een onderwerp dat we uitdrukken, maar voor mij zou het juister en nuttiger zijn te zeggen dat we ‘door’ iets werken (emotioneel, perceptief of intellectueel), eerder dan dat we ergens ‘rond’ werken – steeds weer vanuit het oogpunt van economische rentabiliteit.” (uit ‘Kunst en onderzoek: een gesprek met Joëlle Tuerlinckx’)

10 oktober 2006

Pauze. Vanavond sta ik weer model, na een weekend heerlijk feesten met mijn vrienden in Amsterdam. Het poseren na zo een weekend is bijzonder. Ik ben moe maar juist daardoor zoek ik rustig naar goede standen. Frank (Malcorps, tekenleraar) vraagt me om 'hoekige' poses aan te nemen. Hij vindt mij een Schiele-achtig model.

Ik voel energie door mijn lichaam stromen deze dagen. Ik lijk alles al dansend te doen.

Dat dansen o dat dansen.

Deze woorden dansen door mijn hoofd en springen op het blad, terwijl ook mijn hand kringelt. Ik houd van de veelheid, ja: van de veelheid aan onderwerpen. Nee, liefde is het niet... het is veeleer noodzaak. Ik kán niet anders dan in de veelheid vertoeven, dat is de enige kans tot volledigheid. Maar wát is de veelheid waarover ik het heb... waarin zit die en is er wel zo 'veel'? Mijn eerste idee is dat de veelheid met mijn gevoeligheid te maken heeft, dat het een veelheid aan ervaringen betreft, aan belevingen, aan prikkels, aan indrukken, aan aanrakingen, aan informatie. Zoiets... Mijn lichaam heeft geen overzicht nodig, het wil juist alle hoeken (schijnbaar ook letterlijk) van zichzelf opzoeken, het hoeft geen helderheid. Het wil beleven en beleefd worden. Maar mijn hoofd, dat zoekt wel naar duidelijkheid, naar een soort structuur, naar een waarom...

De mens zit in het hoofd en de rest is dier.

11 oktober 2006

Ik citeer mezelf in 2002: "Ik schrijf graag maar ik heb geen structuur in mijn hoofd, dus ik zal nooit een roman verzinnen, zelfs geen slechte roman."

Is het ook zo met mijn beelden?

Zo schrijft een vrouw zichzelf gemakkelijk af... in plaats van een oplossing te zoeken...

Ik heb vandaag *Het verstoorde leven, Dagboek van Etty Hillesum 1941-1943* besteld. Ik las dat boek een paar jaar geleden. Door al dit gezoek heb ik nu een groot verlangen het opnieuw te lezen. Ik vraag me af of het me weer zo zal troosten. Ik herinner me dat ik toen zoveel herkende in Hillesums woorden.

15 oktober 2006

Ik was tot vanochtend een weekend in Spanje: alweer weg. Deze maanden zijn druk. En ze lijken zichzelf te vullen met meer. Dit keer was ik geselecteerd voor een tentoonstelling via een wedstrijd. De eerste 15 geselecteerden mochten exposeren in Mollerussa, een gek kleine Catalaanse stad. Het werk van mijn collega's was van een goed niveau, dus het was fijn erbij te kunnen zijn. Maar mijn tekeningen waren nogal toegenakeld. Door een reeks misverstanden die voortkwam uit gebrekkige kennis van het Engels dachten ze daar dat ze mijn tekeningen zelf moesten inlijsten, terwijl ik uren en uren had besteed aan het bedenken van een ophangstelsel dat niets met inlijsten te maken had. Ze hadden lelijke logge donkergrijze passe-partouts omheen mijn tekeningen gedaan en zwarte lijsten. Ik had niet meer het gevoel dat het mijn werk was. Ik zakte ineen. Ik was op een plek waarmee ik niets te maken had.

Gelukkig verbleef ik bij een heerlijk gezin dat me gauw opvrolijkte en waardoor ik het vreemde gebeuren kon relativiseren. En gelukkig mochten de kunstenaars luxe dineren met de burgemeester en andere plaatselijke hoogheden... Maar vooral: na het diner zijn we gaan dansen in een lokale discotheek. En als ik dans (en zie dansen) dan leef ik en ik vergeet al mijn kleine miserie.

*"Ils ont changé ma chanson
Ils ont changé ma chanson
C'est la seule chose que je peux faire
Et ce n'est pas bon
Ils ont changé ma chanson
Look what they've done to my brain
Look what they've done to my brain
Well they picked it like a chicken bone and I think I'm half insane
Look what they've done to my song..."*
(Arno in zijn lied 'Ils ont changé ma chanson')

De dag na de prijsuitreiking reisde ik naar Girona. Daar kwam ik terecht bij een koppel dat me het Spaanse leven nog even flink liet ondervinden, kort maar krachtig. Zo ineens zo onverwacht had ik alweer een zonnige dag vakantie te pakken.

Ik leer zo snel zo veel.

Over de wereld en het leven van vooral: de mensen.

16 oktober 2006

Och och och wat een melancholische dag. Na een melancholische avond, wellicht. Ik heb gisteravond bij Paul naar de film 'In the Mood for Love' gekeken, van Won Kar Wai. Wat een prachtige film. De beelden raakten me: ze leken zo tastbaar dichtbij.

Al dat verlangen in pure poëzie.

Bovendien heb ik Paul gisteren een tekening gegeven. Die hield hij al 2 maanden (sinds zijn verjaardag) te goed. Het was een wonderlijke tekening geworden, met een andere aanpak dan gebruikelijk. Daarom was het raar om er afstand van te doen. Al is het natuurlijk bijzonder dat mensen me tot die dingen bewegen. Blijkbaar laat ik me inspireren door hen die me liefdevol omgeven. Ach, natuurlijk werkt het zo, dat is geen nieuw besef. Maar ik ben me daarvan pas bewust als ik vanuit die anderen mijn werk zie verbreden. Ik houd ervan me in de zielen van anderen te wringen en daar dan meer van mezelf te vinden...

- *Hoe ik kan ik zijn als kunstenaar? Dat lijkt mijn thema te zijn, in alles wat ik doe en maak en schrijf. Ik zit in het ik gevangen en tegelijk is het een ander ik dan het ik van hier en nu.*

(...)

Twee keer de tekst 'Er is geen vrouw die deugt' van Schopenhauer gelezen. Bij de eerste lezing was ik aanvankelijk mateloos geïrriteerd door de grote afstand die de filosoof schept tussen de geslachten. Maar terwijl ik stiekem doorlas, besepte ik dat mijn irritatie ook voortkwam uit een erkenning. Ik voel dat Schopenhauer misschien wel meer gelijk heeft dan vrouwen tegenwoordig mogen toegeven.

"Het zou beter zijn het vrouwelijke geslacht het *onethetische* te noemen. Voor muziek, voor poëzie en voor beeldende kunsten zijn zij geen van allen werkelijk gevoelig of ontvankelijk; als ze doen alsof ze dat wel zijn, is het alleen naïverij, uit behaagzucht. Ze zijn niet in staat een zuiver objectieve interesse voor iets te hebben, en de reden daarvan is, denk ik, de volgende. De man streeft naar een *directe* beheersing van de dingen, door ze te begrijpen of te onderwerpen. Maar de vrouw is altijd en overal uitsluitend aangewezen op *indirecte* beheersing, namelijk via de man, en hij is de enige die zij direct moet beheersen. Daarom ligt het in de aard van de vrouw om alle dingen alleen maar te beschouwen als middel om een man te veroveren (...)"
(p.14)

Waarom zou dat niet waar zijn? Het is allicht wat oppervlakkig. Maar de enige aan wie ik dit kan toetsen ben ikzelf. Over het algemeen hecht ik inderdaad minder waarde aan het oordeel van vrouwen dan aan dat

van mannen. Dat is een beangstigende vaststelling. Want hoe oprecht is mijn werk dan nog, het werk van het ik dat altijd zo streeft naar *universele* herkenbaarheid, naar een werkwijze vanuit het *universele* lichaam? Hoe universeel kan ik zijn als ik dan toch eenmaal een vrouw ben...?

Vrouwen dienen meer voor de morele ondersteuning, mannen voor de inhoudelijke stroom. Ik bevind me zeker liever tussen mannen. Ik vind vrouwelijke gesprekken meestal oppervlakkiger en minder oprecht, en ik voel me minder vrouw tussen de vrouwen. Met mannen kom je sneller tot de kern van iets. Al kom je zelden tot de kern van hun emoties terwijl die dan juist de kern vormen van elk vrouwelijk gesprek. En inderdaad, met mannen hoef je niet te praten over uiterlijkheden, die zijn daar erg onhandig in. Ze zien het maar hoeven er geen woorden voor. Vrouwen willen er allemaal zo graag over praten en uitwisselen waardoor ze aan authenticiteit inboeten. Toch voel ik me een erg vrouwelijke persoon. Wellicht doordat ik ook minder eenduidig ben dan de meeste mannen die ik ken. 'Ik vind mezelf een moeilijke vrouw waarmee ik soms heel erg verloren loop', schreef ik eens... Dat zou een man toch nooit bedenken over zichzelf? Misschien boeit de psyche de mannen over het algemeen minder. Misschien zijn zij inderdaad meer bewust van de grotere (duidelijk aanwezige, tastbare) context en minder van het persoonlijke gebied.

"(...) Van vrouwen is ook niets anders te verwachten, wanneer men bedenkt dat de knapste koppen van de hele sekse nooit ook maar één werkelijk grote, echte, originele prestatie in de schone kunsten hebben geleverd en trouwens nooit één werk van blijvende betekenis op de wereld hebben gezet. Dat is het meest opvallend in de schilderkunst, omdat zij de techniek daarvan even goed aankunnen als wij, en ze schilderen ook vlijtig, maar ze kunnen toch geen enkel behoorlijk schilderij laten zien, omdat ze nu eenmaal iedere objectiviteit van geest missen, die juist voor de schilderkunst een eerste vereiste is: ze blijven altijd steken in het subjectieve." (p.14)

Volgens mij word ik nooit een goede kunstenaar. Ik blijf zo vast zitten in gedachten. Dan zie ik bovendien een jonge geest hard aan de slag met boeiend werk en ik voel me stil hangen. Daarvan raak ik gefrustreerd - ik lijk ter plekke te trappelen. Wat is mijn leven anders dan een zoeken dat me steeds verder weg brengt van mezelf in plaats van dichterbij? Ja, ik spreek mezelf schijnbaar tegen. Maar dat is het net: ik spreek mezelf *niet* echt tegen. Het is die wisseling van gedachten die zo eigen is en zo vermoeiend. Die maakt me ontzettend onzeker en daardoor verlies ik veel kostbare energie onderweg. Ik denk dat ik veel meer zou moeten schrijven en scheppen. Maar mijn lijf is niet tot beweging aan te zetten. Het draait tegelijk dol door. Ik snap het niet. Alsof er minstens 2 geesten tegelijk gebruik maken van dit lijf: De ene piekert zich suf en doet me uren wezenloos naar het plafond staren terwijl hij zogenaamd dingen doordenkt (in werkelijkheid overdenk ik wel honderd keer dezelfde dingen). De andere wil de hele tijd van alles doen en als hij daadwerkelijk in actie schiet, zuigt hij alles op en ik vergeet dat ik slechts menselijk ben met een beperkte dosis fysieke en mentale kracht. Dat is de geest die ook plotsklaps min of meer

doodvalt en dan met veel moeite weer op moet krabbelen. Dan verschijnt die andere rationelere geest weer in alle efficiëntie. Die neemt het ongemerkt over waardoor ik stilaan toch weer de drang krijg om wat te doen met dat lichaam van me. En zo beland ik in een volgende stroom. Of is het toch één continue stroom? Ik heb al zo vaak gedroomd dat ik doodging. Zou dat hiermee te maken hebben?

Ik zou soms zo graag willen dat ik dood wilde zijn.

Ach, wat kan het eenzaam worden diep vanbinnen...

- *Ik heb veel bevestiging nodig. Tegelijk kan ik niet anders dan doorgaan. Ik stop als ik denk wat ik nu denk. Maar over een half uur zit ik wellicht toch weer te tekenen. Misschien is mijn manier van werken te onduidelijk om echt zinnig te zijn voor anderen (mannen).*

“(…) Zo blijven vrouwen hun leven lang *kind*, ze zien *altijd alleen maar* het meest voor de hand liggende, ze interesseren zich *alleen* voor *dit ogenblik*, verwarren schijn met werkelijkheid en verkiezen *kleinigheden* boven de belangrijkste aangelegenheden. Want dat de mens niet, zoals een *dier*, alleen in het heden leeft, maar ook het verleden en de toekomst *overziet en overdenkt*, dat komt door het verstand: daaruit ontspruiten de voorzichtigheid en de zorg en de ongerustheid die hem dikwijls kwellen. Aan de voor- en nadelen hiervan heeft de vrouw minder deel, omdat zij zwakker verstand heeft: zij is eigenlijk *geestelijk bijziende*, want haar intuïtieve verstand ziet van *dichtbij heel scherp*, maar heeft slechts een klein gezichtsveld, zodat dingen die wat verderaf liggen daar niet binnen vallen. Vandaar dat al het afwezige, verledene en toekomstige een veel zwakkere indruk maakt op vrouwen dan op ons (...)”. (p.9)

Die laatste zin lijkt mij een vreselijke misser van Schopenhauer. Ik denk dat vrouwen juist veel meer uit het afwezige, het verledene en het toekomstige meeslepen. Maar daar moet ik het misschien eens met een man over hebben. En misschien ook met een vrouw.

Ik wil een beetje poëtisch afsluiten om mezelf tot rust te brengen in dit boek dat ik als een cadeau voor mezelf begin op te vatten:

“Ik voel de hand van een oude vriend op mijn schouder. Ik heb hem jaren niet meer gezien. Vroeger toen we allebei rechten studeerden, deelden we ideeën over de wereld. Vooral over goede en verkeerde gaatjesschoenen. En de kleur van de sokken. Hij zegt dat voor hem iedere dag hetzelfde is. Hij staat om zeven uur op, fietst om acht uur naar zijn werk, fietst om zes uur naar huis, hij eet alleen, kijkt naar het journaal van acht uur, daarna een film, iedere dag hetzelfde.

En Jij?

Ik slinger tussen steden en avonturen, met Eurostar, Thalys, Virgin, ik ontmoet steeds meer mensen, in steeds sneller tempo, het toeval vermenigvuldigt zichzelf, verhalen stapelen zich op, voor een dagboek geen tijd, ik ren naar de taxi, de tram, de trein, aan een voorbijganger vraag ik of hij mijn verhaal bij mijn uitgever in de bus wil steken anders mis ik mijn afspraak, vooruitsnellen, opstijgen, in de lucht vliegen.

VLOEIBAARHEID

Maar geen vluchtigheid.”

(Oscar van den Boogaard op de eerste bladzijde van *Sensaties*)

17 oktober 2006

Ik raak mezelf kwijt in al deze woorden. Gelukkig levert een crisis altijd meer ruimte nadien en is het nu dus gewoon een kwestie van geduld. Ik word uitgedaagd om in deze chaos een kern te behouden. Eigenlijk heeft een vrouw geen kern, vermoed ik. Of de kern is het zoeken zelf, het onrustige wezen, het verdriet. Vermoedelijk is de kunst zo onduidelijk tegenwoordig omdat er zich steeds meer vrouwen in mengen. Daardoor worden ook de beelden – en niet alleen de gedachten – onduidelijker en vergankelijker. Mannelijk is de drang om iets met eeuwigheidswaarde te maken, iets wat stáát. Maar waarom zou dat beter zijn dan iets wat hier en nu onmiskenbaar een moment schept en dan stilaan weer aftakelt?

Waarom is een zucht minder belangrijk dan een woord?

De geschiedenis legt zoveel vast. Maar eigenlijk kan ze dat niet. Vrouwelijke kunst vereist andere beoordelingscriteria. Vrouwelijk werk kan misschien niet beoordeeld worden, of *nog* niet. Weg met de emancipaties, dat staat vast. Het is iets anders. Het heeft niets te maken met gelijkwaardigheid. Het heeft te maken met *onbegrijpelijkheid*.

Laat ik eens een rijtje maken met dingen die ik vrouwelijk acht:

- kunst, schoonheid, kleding, plastic, lente, verleiding, grilligheid, dramatiek, organismen, aanrakingen, vijandigheid, generaties, religies, slapen, blikken, water, vingers, brieven, zachtheid, venijn, vormeloosheid, onsamenhangendheid, onrust, rugpijn, krassen, goudvissen, webben, hersens, ribben, papier, doorschijnendheid, rode kruis, klauwen, de letter Y,

En mannelijk:

- rust, beton, eentonigheid, eenvormigheid, stabiliteit, conventionaliteit, grootsheid, concurrentie, humor, dagdagelijksheid, statistieken, snelheid, sneeuw, magen, wol, muntgeld, kabels, meubels, boeken, overwegingen, structuren, stralen, hoeken, materialisme, schedelpannen, boksen, gesloten, hospitalen, blauw, poten, balken, de industriële revolutie, Rotterdam, de krant,

(Dingen die ik geen sekse kan geven:

IJdelheid, angst, architectuur, chocolade,)

Ik sla het blad om te vergeten.

Er is geen vrouw die deugt. Is er wel een man die deugt?

Een dergelijke vraag: of iemand deugt, is alleen maar op vrouwen van toepassing. Het klopt gewoon niet als je je van een man afvraagt of hij wel 'deugt'. Daar gaat het niet om, dat speelt geen rol. Een man hoeft niet te deugen. Hij moet gewoon goed zijn in datgene waarmee hij bezig is. Vrouwen moeten ook nog deugen anders gaat het fout.

- Ik zoek al werkend de verhouding tussen dit en dat, tussen wat er zit en wat erboven hangt, tussen nu en vroeger, tussen mijn werk en dat van anderen, tussen een zin en de tekst eromheen, tussen een woord en de zin eromheen.

Ik ben bang voor de context. Tegelijk is de context een geruststelling. Misschien is angst wel een geruststelling.

De context is vloeibaar en veranderlijk.

'Context' is typisch een woord bedacht door een mannelijk brein. Geen vrouwelijke kop waarin de gedachte aan/het verlangen naar een gestructureerd referentiekader zou opkomen...

De context is een rooster waaraan ik mijn gedoe kan ophangen. En dan kan ik mijn gedoe nog wel verschuiven als ik me bedenk. Maar het hangt tenminste 'ergens'. Bovendien maak ik zo van mezelf een context voor anderen, heel bewust. Ik creëer referentiepunten, terecht of niet. Daar ergens ligt mijn taak in de kunstwereld, geloof ik.

Het werk van de vrouwelijke kunstenaar als brug naar het omringende mannelijke werk... ik heb het gevonden!

18 oktober 2006

*- Persoonlijk schrijven beangstigt mij, vanzelfsprekend, maar ik heb het idee dat ik het niet langer kan uitstellen. Als ik persoonlijk ga schrijven en ik faal, dan ga ik écht falen. Dan ga ik me schamen en wil ik niet meer. Maar hoe anders kom je verder als mens, als je niet wilt vallen af en toe?
'Persoonlijk' bedoel ik overigens als 'intiem'...*

Ik lees intussen Etty Hillesum opnieuw en weer voel ik die enorme overeenkomst. Ik vraag me af of alle vrouwen dat met deze jongedame zouden hebben? Ik beken dat ik net als Hillesum een niet te stillen erotisch verlangen heb. Ik wil in alle uiteinden geprikkeld en opgewonden raken. Alle hoekjes van mijn vreselijk overdonderende lijf willen hun aandacht krijgen. Maar ook alle hoekjes van mijn vreselijk wijde onoverzichtelijke geest. Ik wil bezeten worden. Ik wil me overgeven aan een stel mannelijke handen... Ik wil dat hij me meesleurt in zijn dierlijke drangen. Ik wil vergeten waar ik besta en opgaan in een plek die zo duister is dat ze heerlijk is in haar grootsheid. Ik heb behoefte aan een monumentale aanwezigheid.

Ik raak in de war van
monumentale
aanwezigheden: van handen,
van ogen, van
aanwezigheden die echt hier
en nu aanwezig willen zijn,

die met alle intensiteit het
leven voelen en zien en
verlangen. Als ik dat
herken, ga ik mee verlangen,
ga ik ineens opschrikken en

verward om me heen slaan met
gedachten die
voortkomen uit de meest
losgeslagen associaties.

Het is allemaal zo onlogisch. Tegelijk wil ik slechts van 1 man houden en tegelijk wil ik mijn grote hart met zoveel mogelijk mensen delen. Ik krijg energie als er veel mensen om me heen zijn waarmee ik kan samenzijn en samen beleven. Dan heb ik ook veel energie te geven; energie die dan heel geconcentreerd in mijn lichaam ontstaat. Als ik met 1 iemand samen ben, kan ik eveneens energie krijgen, maar dan meer vanuit het weidsere geestelijke samenzijn, uit de gesprekken, uit het samen ontspannen, het samen zoeken naar oplossingen en vragen, het samen fantaseren... dan ontstaat er een meer open energie die van ons beiden is...

Als ik over straat loop, wentel ik me graag in de vele lichamen om me heen. Dan kan ik warm worden van een hand die per ongeluk mijn jas aanraakt, ik ga blozen als een blik me te lang vasthoudt, ik krijg water in mijn ogen als ik 2 oudjes naast elkaar zie strompelen. Van al die mensen kan ik zo enorm houden. Ik ben er zo verbonden mee. Terwijl zij waarschijnlijk helemaal niets voelen voor mij.

Ik zoek de verbintenis voortdurend. Want soms – misschien beter: meestal - voel ik me helemaal geen deel van de mensenzee. Soms sta ik geheel en al op mezelf. En dan hoef ik ook geen man, alleen zijn onbepaald ander lichaam waarin ik kan verdwijnen.

Etty Hillesum schrijft over de vrouw dat ze de man zoekt, en niet de mensheid. Dat is niet zo juist, meen ik: de vrouw zoekt én de man én de mensheid.

(Althans, dat doe ik.)

De vrouw wil alles. Ze wil alles wat zich afspeelt in het hoofd en alles wat zich afspeelt in het hart.

De man wil alles. Hij wil alles wat er te hebben is: het vlees, het land, de kennis.

Dit is natuurlijk een veralgemening. Net als de meeste mensen schipper ik ergens tussenin. Ik wil alles wat zich afspeelt in *alle* hoofden, ik wil *het* vlees (helemaal één worden) en ik wil *zijn* hart (in alle andersheid).

En wat in dat alles steeds boven komt drijven, is het verlangen naar contact. In contact zit een besef, een bevestiging. Wanneer je wordt aangeraakt of wanneer iemand met je praat dan weet je dat je er bent.

Knijp eens in mijn wang, kus me op mijn voorhoofd.

Kijk me heilig weg. Ik moet slapen nu/

20 Oktober 2006

“Een koelbloedige, ijskoude objectiviteit bereik ik natuurlijk niet met mijn *aanleg*. Daarvoor zit er teveel gemoed. Maar ik ga ook *niet meer zo kapot als vroeger* door al dat gemoed. Daan is uit een vliegtuig gevallen. Er gaan zoveel levendige veelbelovende jongens dag en nacht dood. Ik weet niet wat ik daarmee beginnen moet. Door het vele leed om je heen begin je je ervoor te *generen* dat je jezelf met al je stemmingen au serieux neemt. Maar je moet jezelf au serieux blijven nemen, je moet zelf het centrum blijven en met alles wat er in deze wereld gebeurt, moet je ook klaar zien te komen, je mag nergens je ogen voor sluiten, je moet je ‘auseindandersetzen’ met deze verschrikkelijke tijd en een antwoord zien te vinden op het aantal *vragen van leven en dood die deze tijd je stelt*. En misschien vind je op enkele van deze vragen een antwoord, niet alleen voor jezelf maar ook voor anderen. Ik leef nu eenmaal. Ik moet alles onder ogen zien. Ik voel me soms net een paal aan een woedende zee, van alle kanten gebeukt door de golven. Maar ik blijf staan en raak verweerd door de jaren. Ik wil vol blijven leven. Ik wil de kroniekschrijfster worden van veel dingen uit deze tijd (beneden moord en brand, vader brult: ga dan, en smijt met deuren; ook dat moet verwerkt worden en nou huil ik opeens, zó objectief ben ik dus nog niet; eigenlijk kun je hier in huis niet leven, enfin, vooruit maar weer); o ja, kroniekschrijfster, daar was ik gebleven. Ik neem bij mezelf waar dat naast al dat subjectieve lijden dat ik doe altijd weer een a.h.w. objectieve nieuwsgierigheid komt, *een hartstochtelijke belangstelling in alles* wat deze wereld en zijn mensen en m’n eigen zielenroerselen betreft. **Ik geloof soms dat ik die taak heb**. Alles wat er om me heen gebeurt, moet in mijn hoofd tot klaarheid worden gebracht en later door mij beschreven worden.”

(Etty Hillesum, p.42)

21 oktober 2006

Ik wil graag weten waar mijn drang vandaan komt. En al is er natuurlijk geen puur rationeel aan te geven bron, ik voél (vrouwen gebruiken dit werkwoord zoveel vaker dan mannen) hier en daar herkenning in wat ik lees en hoor en zie, ik voel dat ik dan erg in de buurt zit. Er zijn veel hoekjes die ik moet benaderen, en voor elk hoekje kan ik misschien wel een stukje tekst of een beeld vinden dat me helpt. Al mag er heel wat onduidelijk blijven, dat stoort niet. Die vaagheid zet aan tot scherp zoeken en daarin zit dan weer mijn werk. Of hoe het zichzelf instandhoudt.

“Ik ben eigenlijk geen oervrouw, tenminste niet seksueel. Ik ben niet meer een vrouwtjesdier en dat geeft me soms een gevoel van minderwaardigheid. Het oerlichamelijke wordt bij mij op allerlei manieren doorbroken en afgezwakt door een vergeestelijkingsproces. En het is net of ik me voor die vergeestelijking soms *geneer*. Wat wel oer bij me is, zijn de menselijke gevoelens, er zit een oerliefde en een oermedelijden in me voor de mensen, voor alle mensen. Ik geloof niet dat ik deug voor 1 man. Het is me soms net of ik het een beetje kinderachtig vind, dat liefhebben van 1 mens. Ik zal ook niet 1 man trouw kunnen zijn. Niet vanwege andere mannen, maar omdat ik zelf uit zoveel mensen besta.” (Etty Hillesum, p.53)

Ik wil slapen en ik wil liefde.

Soms kan ik het zo zat zijn alles alleen te moeten beleven.

Samen in een nest liggen is toch echt een droom.

Misschien wordt het nog meer een droom als ik er nog wat langer van droom.

Als ik het ooit nog eens meemaak, dat samen liggen in een nest (daar twijfel ik niet aan) dan zal het heel erg zijn als in een droom, precies omdat ik er zo lang van gedroomd heb...

Of het zal een dikke tegenvaller zijn (te dierlijk)... dat is ook heel erg mogelijk.

Kom Griet, ga nu slapen.

Er is liefde genoeg, je moet niet nog méer willen.

- Dat ze nog niks hebben uitgevonden tegen de vrouwelijke eenzaamheid. Het voelt alsof die in een handomdraai op te lossen is.

En tegelijk is het loodzwaar en maakt het het leven eindeloos onmogelijk. En wil ik dat.

23 oktober 2006

24 oktober 2006

(rond 15u) Ik zou beter wat gaan fietsen in plaats van te schrijven...

Nu vanavond... Toch nog even wat schrijven. Ik ben rustig, vandaar. Ik twijfel alleen of ik moet schrijven of meteen typen. Ik zit nu aan die vervloekte computer, en dan mis ik misschien wel contact en intensiviteit... maar laat ik het toch maar proberen. Met vallen en opstaan... "een mens moet af en toe op zijn bek durven te gaan", zo hoorde ik Stijn (de allerfijnste Belgische popfunk-elektrojongen ter wereld) verkondigen op de radio... Hij maakte een lied getiteld 'makenosense' (please don't make no sense)... Donderdag komt hij optreden in Eindhoven. Ik heb iedereen uitgenodigd om erheen te komen zodat we met zijn allen de dansvloer kunnen veroveren ter ere van mijn verjaardag. Rogier (Dobma, net als Paul: hartstochtelijk architect en hartsvriend) komt zelfs uit Amsterdam! Het wordt 1 groot vriendenfeest, zelfs als Stijn ('Hot and sweaty') niet van het podium af spettert. Maar daarover wilde ik het eigenlijk helemaal niet hebben. - Zie je: zo werkt de vrouwelijke geest nu. Zucht.

Ik was deze week in het Van Abbemuseum voor het werk van Lee Lozano. Heerlijk was dat. Ik was in verwarring. Lozano's werk daagt me uit. Eindelijk nog eens een overdonderende aanwezigheid. Eindelijk weer werk waarover ik wil nadenken.

Lee Lozano moet een echte soloziel geweest zijn, zo alleen in haar 'mannelijke' kunstwereld. En als vrouw kon ze zich niet aan het minimalisme van de haar omringende collega's binden – tenminste zo vermoed ik dat het ligt. Misschien kunnen vrouwen zich überhaupt niet aan een 'manier' binden. Ze trok zich na een decennium intensief werken terug uit de kunstwereld. Die terugtrekking wordt beschouwd als 'haar laatste conceptuele werk' - dat vind ik overbodig als opmerking: ze trok zich terug en ze trok zich terug, punt. De reden daarvoor is dat ze zich niet thuisvoelde – of niet welkom of niet vrij – in het kunstestablishment.

Ik weet niet of Lozano die beslissing als een conceptueel werk naar voren heeft gebracht (*intussen weet ik het wel: ja dat heeft ze en alleen daardoor is ze 'beroemd' geworden*)... Ik wil het ook niet weten, ik wil dat dat achteraf door anderen zo is bedacht en dat zij ongeschonden in de vergetelheid is terechtgekomen.

Lozano's geconcentreerde tekeningen, schilderijen en zinnen zijn intiem en tegelijk universeel. Ze zijn erotisch en teder, ze gaan over leven en dood. Dat is allicht ook een vrouwelijke eigenschap: het algemene te zoeken aan de hand van het eigene. Ik lees het in mijn gedachten en in die van Etty.

"Ik heb graag contact met mensen. Het is me of ik door mijn intense aandacht het beste en diepste uit hen tevoorschijn haal, ze openen zich voor mij, ieder mens is voor mij een verhaal, mij door het leven zelf verteld. En mijn verrukte ogen lezen maar (...)

God, jij hebt me de gave gegeven van te kunnen lezen, zou je me ook die willen geven van te kunnen schrijven?" (Etty Hillesum, p.178)

- BUITEN EEN ENORME KNAL. *Mijn hart schrikt op. Ik omarm mezelf en wens me in de donkerte van mijn nachtelijke nest. Tegelijk kan ik nu onmogelijk rustig in bed gaan liggen. Mijn dromen zijn de laatste tijd al zo eng en raar.*

'Ik zou graag wakker worden en merken dat iemand me iets heel simpels vertelt terwijl ik nog weggedroomd lig. Ik wil niet wachten op verlossing. Ik wil hier en nu de eenzaamheid van me afgooien. Al wil ik niemand iets verwijten. Ik wil alleen rust en die lijkt maar niet te komen.

Eigenlijk ben ik nu al lang stabiel geweest. Of beter: ik heb al lang een controle over mezelf. Maar nu voel ik dat ik op die manier ook wat mis. Ik lijk iedereen van op een afstand te bekijken en te beoordelen.

Zoveel opgekropte emoties moeten eruit. Ik dans, zing, teken en schrijf. Maar er is nog veel meer dat eruit wil. Ik wil schreeuwen, schudden, stampen, slaan, scheuren, barsten, liggen, kijken, huilen (zoals nu). Ik wil kwaad worden zonder reden, aanraken zonder reden en staren zonder reden. Maar ik durf niet.' (28 mei 2001)

Dit puberale stukje tekst komt uit de tijd voor ik naar de kunstacademie ging, en ook voor ik daaraan volmondig dacht. Kort daarop heb ik er gelukkig wel aan durven te denken. En dan voelde ik meteen dat dit de enige uitweg moest zijn. Dus sprong ik dat ijle veld in. Nog geen dag heb ik daarvan spijt gehad. Al zou ik soms wel willen dat ik met een regelmatiger leventje tevreden kon zijn in plaats van dat ik zo steeds ga lopen zoeken en groeien...

- Misschien word ik nu wel te persoonlijk. Dagboeken, daar houden ze in de wetenschappelijke wereld niet van...

De volgende vraag dringt zich op: wie wil ik bereiken?

Wil ik wel gehoorzamen aan de verlangens die deze wereld heeft. Wil ik wel een scriptie die leesbaar is? Een zogenaamde 'conclusie' hoef je alleszins niet van mij te verwachten...

- Ik kan er wel mee besluiten dat ik bij deze weer uitgeknepen ben en moet opladen voor een nieuwe dag, zijnde morgen.

25 oktober 2006

Ik denk na over de mens als biologische soort: wat is 'menselijk'? Hoe onderscheiden wij ons?

De mens heeft alleszins een unieke vorm, een uitzonderlijk lichaam dat hem herkenbaar maakt als aanwezigheid. Ieder mens heeft een *lichaam*, een *hoofd* en een *kruis*. Ik onderscheid die drie omdat ik denk dat daaruit drie soorten intuïtie voortkomen, drie manieren van 'denken'. Die drie onderdelen van ons menselijke zijn, sturen ons. Vanuit die fysieke onderdelen komen al onze andere motieven. Zij geven geboorte aan al onze verlangens, aan al onze *uiteenlopende* verlangens. Het vermoeden van deze drie onderdelen maakt het mogelijk tegenstellingen niet langer als tegenstellingen te zien.

Tegenstellingen zijn misschien onbestaand. Ik moet daar nog eens flink over doorschrijven. Ooit. Is dit alweer voldoende voor vandaag? Denk er maar eens over na, want wellicht wordt het dan weer een stuk ingewikkelder.

(- Een aanzet kan nog min of meer overzichtelijk zijn, maar het vervolg... daar staat gelukkig niemand voor in.)

30 oktober 2006

Ik ben weer in een boek beland wat zich precies op het juiste moment aan mij openbaart. Ik lees *Camera Lucida* van Roland Barthes en krijg een duidelijker beeld van wat fotografie voor mij betekent. Mijn fotografie heeft weinig te maken met schilderkunst. Ze heeft veel meer van doen met theater. Wat zich voor het oog van de camera voltrekt, is niet louter beeld.

"(...) Photography is a kind of primitive theater, a kind of *Tableau Vivant*, a figuration of the motionless and made-up face beneath which we see the dead." (p.32)

Elke week maak ik een serie foto's in de studio van de academie. Ik weet totnogtoe niet waarom ik dat doe.

Ik moét het gewoon doen.

Het is een manier om mijn lichaam in te zetten en kwijt te spelen. Ik verlies even mijn persoonlijkheid. Mijn geest dicteert mijn lichaam. Ik volg mijn eigen instructies. Maar waarom, dat weet ik niet. Het hoeft ook niet duidelijker te worden. Dat ik de dialoog op die manier kan voeren, volstaat. Ik wil mijn foto's geen zelfportretten noemen. Ik ben meer dan het beeld: ik ben de sfeer, de afwezigheid én het onderwerp. Maar ik wil hier niet over schrijven. Ik ben als ik vooral onbelangrijk.

"If we except the realm of Advertising, where the meaning must be clear and distinct only by reason of its mercantile nature, the semiology of Photography is therefore limited to the admirable performances of several portraitists. For the rest, with regard to the heterogeneity of 'good' photographs, all we can say is that the *object speaks*, it induces us, vaguely, to think. And further: even this risks being perceived as dangerous. At the limit, *no meaning at all*, is safer: the editors of *Life* rejected Kertész's photographs when he arrived in the United States in 1937 because, they said, his images 'spoke too much'; they made us reflect, suggested a meaning – a different meaning from the literal one. Ultimately, *Photography is subversive not when it frightens, repels, or even stigmatizes, but when it is pensive, when it thinks.*" (p.38)

Ik geloof dat mijn tekeningen ook op deze manier ontstaan. Ook die hebben niet zoveel te maken met de beeldende wereld *an sich*. Ze zijn een onderdeel van de denkende wereld, van de wereld omheen de kunst – oei wat schrijf ik nu... hier moet ik even rusten... ik schrik

(...)

Mijn tekeningen komen alleszins uit hetzelfde veld(werk) als mijn foto's. Ze ontstaan op een vergelijkbare manier. Ik weet ook niet *waarom*, maar ik weet *hoe* en *waardoor*. Steeds meer beginnen mijn tekeningen te léven, ze raken steeds meer aan de fotografie – en vooral ook aan het léven. Ze worden juist maar ook vreemder, afstandelijker - tenminste, dat vind ik.

Mijn boezemvriendin Kristien (Magdelijns) mailde laatst dat ze, wanneer ze tegenwoordig een tekening van mij ziet, mij zou willen troosten en aanraken. Alsof ik een miezerig hoopje ik ben.

- Misschien ben ik wel miezerig als auteur van mijn werk. Maar als de rest ben ik niet erg miezerig.

Vanavond van het station naar huis gewandeld in plaats van de bus genomen. Als ik wandel, vallen de gedachten als druppeltjes neer. Ik denk terug naar mezelf.

Vroeger was mijn zusje het type kind dat je ergens neer kon zetten en dan vond je het daar uren later weer terug. Ik was daartegen het kind dat geen minuut ter plekke bleef, behalve als het voor de spiegel zat.

Ik denk dat ik in de grond nog steeds datzelfde wezentje ben. Ik houd niet van een vaste plek, ik moet bewegen, of op zijn minst: ik moet *kunnen* bewegen. Ook in de kunstwereld zal ik zo iemand zijn. En de enige met wie ik écht kan praten, ben ikzelf. Waarschijnlijk is zelfs de kunstwereld te klein. De grenzen van die wereld ben ik nu al aan het aftasten en ik ben nog steeds nieuwsgierig naar de wereld daarbuiten, naar de *mogelijke* wereld daarbuiten. Ik voel een enorme weerstand wanneer mensen mijn werk met hun verstand proberen te be-grijpen. Dat hoeft toch niet, dat is niet zo van belang. Daarvoor maak ik het niet. Maar dat *wéét* ik niet, ik *voél* het alleen aan de weerstand in me.

Het belangrijkste is dat ik een weg vrij maak, dat ik processen in gang zet, dat ik mijn tocht blootleg. Dat is, denk ik, het enige waarin ik goed kan worden. Bovendien bewonder ik anderen te veel om te denken dat ik beeldend van betekenis kan zijn. Ik denk dat mijn talenten elders liggen. Al zal ik ook beeldend blijven doorgaan. Alleen begin ik mijn beelden nu in een andere context te zien, heel letterlijk ook. Net zoals letterlijk bewegen samenhangt met figuurlijk bewegen. Heb je nood aan het een, dan moet je ook het ander.

- Ik houd ervan mezelf in zoveel mogelijk hoeken te plaatsen, om me andere mensen aan te trekken, om me via die mensen te verplaatsen in een wereld die onzichtbaar is, slechts voelbaar. Mijn werk is ook een manier om me te verplaatsen, om iets te laten zien van die onzichtbare wereld die alleen voelbaar is.

Ik wil soms zo graag af van de academie. Ik heb het daar stilaan gehad. Mijn docenten lijken te vastgeroest. Ik voel dat ze mij niet goed meer volgen. Ik voel oppervlakkigheid binnensluipen en afstand. Alsof zij het stilaan ook gehad hebben met mij; ze weten het nu wel. Ze blijven steeds dezelfde 'problemen' aankaarten, die ik eigenlijk niet zo problematisch vind. Ze zien nog steeds weinig in mijn tekeningen terwijl die voor mij heel belangrijk zijn en ze geven me graag de indruk dat ze mijn denken overzien. Maar ik voel me onbegrepen en soms zo machteloos tegen die machine die maar blaas en blaas en blaas.

Deze sombere gedachten komen na mijn tussentijdse beoordeling vandaag. Het ging te snel, het ging nergens over. Mijn leraren wilden toch gauw wat zeggen maar daardoor zeiden ze te algemene dingen waarmee ik geen genoeg kan nemen.

Bovendien ben ik moe. Ik heb zo verschrikkelijk veel gereisd de afgelopen weken. Dit weekend was ik weer in de Ardennen. Om daar te komen, moest ik eindeloze uren op de trein zitten – op de terugreis was er iemand voor de trein gesprongen waardoor die uren nog meer uren werden. Dat is op zich niet eens zo erg (niet voor mij, althans): de tientallen soorten paddestoelen en de kleurenpracht van de herfst maakten de reis wel de moeite maar mijn lichaam protesteert.

Mijn hormonale gestel is ontregeld waardoor ik emotioneler ben. En waardoor ik dus zwaarder til aan dit soort gebeurtenissen. Ik wil aandacht en tederheid. Ik wil even iemands tijd.

Tijdens het ophangen van de was – zou 1 van die (mannelijke) docenten van mij dat ooit gedaan hebben... niet 1 keertje maar jarenlang, telkens weer: voor zichzelf wassen, koken, poetsen, je fiets repareren, je knopen aannaaien én werken 's avonds en in het weekend én 'kunsten'? Ze hebben hier vast hun antwoord al klaar... -

Die kleine huishoudelijke activiteiten maken mijn leven ook tot wat het is. Ze houden me bescheiden. Ik word op die momenten weer een mensje dat kwetsbaar is in zijn zorg. Ik moet voor mezelf zorgen. Als die zorg te lang verwaarloosd blijft, verdwijn ik in een onoverzichtelijke en nooit voldoening gevende werk- en prestatiedrang.

7 november 2006

Het kan me niet schelen dat mijn lijf maar wat slapjes aaneen hangt, dat ik ziek ben. Er speelt zich te veel af in mijn hoofd. Dit wordt een uitputtend schrijven, maar ik houd het niet langer in mij binnen. Ik ben nog steeds onzeker. Ik twijfel aan mijn liefde, mijn leven en mijn werk, kortom: aan alles wat belangrijk is. Ik geloof wel dat de liefde in mijn werk een grote plaats heeft, of beter: de grote (of zijn het juist de kleine) menselijke emoties. Maar ik zie mijn werk soms zo zwak wezen. Terwijl het toch sterk voelt als het in de maak is.

Ik ben vermoedelijk bang niet serieus genomen te worden. Ik weet dat ik in de eerste plaats mezelf serieus moet nemen, maar soms is dat zo moeilijk. Als ik het even niet meer zie en voel. Ik zoek naar precieze uitspraken. Ik voel ze met dit schrijven ontstaan, maar *de angst onvolledig en dus niet correct te zijn*, blijft.

En gisteren dan schreef ik:

Ik lig in bed, na een paar zieke daagjes en haast geen eten. Dat is goed om mijn gedachten wat rustiger te krijgen (al merk ik dat ik nu erg gehaast ben in mijn schrijven). Ik had het licht al uit en lag wat te kronkelen. Etty Hillesum zet zoveel in gang in mijn kop. En Lee Lozano ook.

Kunst. Ach.

Ik voel me onzeker over mijn beeldend werk, maar tegelijk kan ik niet anders dan het te doen. Ik moet door, ik kan nooit meer terug en dat wil ik ook niet. Maar ik ben bang dat ik verstrikt ga raken in de verwachtingen. Als mensen eenmaal weten dat je kunstenaar bent, denken ze dat je de 'tekeningetjes' maar uit te poepen hebt. Zo kan ik niet werken.

Ik kan alleen doen wat ik voel dat ik moet doen, en dat is al zo onduidelijk.

(De angst daarvan niet te kunnen leven).

Mijn eigen brein is al zo beperkt, als andere breintjes het nog meer gaan beperken, dan knapt het. Van onzekerheid en twijfel, net als bij Lozano. Al wil ik niet zo gauw opgeven. Ik geloof in mijn eigen werk maar soms kost het zoveel moeite om de buitenwereld ook echt buiten te houden. Zoveel mensen lopen vol pretentie mijn wereld in en denken dat ze 'het' wel zien, of zo – en dat zijn dan vooral de kunstmensen, niet zozeer de niet-kunstmensen. Ach, zo denk ik het intuïtief, ik weet niet hoe ik het anders uitleggen kan.

Eigenlijk wil ik in mijn werk zoveel mogelijk en steeds meer met rust gelaten worden. Ik wil wel dat anderen mijn werk 'krijgen'. Maar dat lukt niet als ze al verwachtingen hebben (die mijn gang gaan bepalen). En zeker niet als ze die verwachtingen ook nog uitspreken of alleszins kenbaar maken.

IK WIL NIET DAT MIJN WERK ONDER VERWACHTINGEN GAAT LIJDEN.

Dit moet ik eigenlijk op mijn lijf laten tatoeëren, zodat ik het levend houd zolang ik schep.

Mijn werk heeft zijn plek nodig, zijn ruimte om te ontstaan. Ik ben de enige die weet waar die plek zit.
Verstoort het niet.
Dan nog is alles erg veranderlijk.

Over het verlangen wil ik het ook nog eens hebben. Want het verlangen dat ik voel als kunstenaar is heel anders dan het 'gewone' verlangen naar liefde, aandacht, enzovoort.
Het verlangen van de kunstenaar heeft met het voorgaande te maken, althans voor mij... Het is een verlangen naar pure grond, naar een reden voor je werk, naar genoeg in je werk, naar contact met je werk, naar eeuwige harmonie met je werk...het zal allemaal nooit duidelijk worden. Het is er en het stuwt het kunstenaarswezen.

Wat een geblaas, ik knijp het lichtje maar weer dicht.

En vandaag in de trein nog dit:

Inderdaad, als je echt één bent met je werk, zou je het in alle omstandigheden moeten kunnen doen (iets dergelijks las ik bij Etty). Dan heb je er alleen maar jezelf voor nodig. En als de fysieke middelen beperkt zijn, inderdaad: dan maar scheppen in het hoofd, dat is dan nog beter dan niet.

Mijn tekeningen, tsja. Ze ontstaan vanuit een verlangen naar meer gevoel.

Ik wil dat *men* meer voelt.

Ik wil terug naar de emotionele universele kern van de kleine sobere mens. Ik wil weer bezinning in die losgeslagen hoofden (neem nu dat hoofd van mij). Ik wil meer oprechtheid en vuur. Ik wil dat ik dat mag en durf te willen.

En vanavond:

Ik las gisteravond wat in de catalogus van de tentoonstelling van Lee Lozano. Zij noemde zichzelf een *art dreamer* in plaats van een *art worker*. Dat is gewaagd. Die naïviteit is voor mietjes, hippies en andere te vrouwelijke levensvormen. Maar voor mij is het ernst. Zeker als ik lees dat Lozano eens, na het zien van een tentoonstelling van Beuys en wat anderen, in een woedeaanval zei: "If there is no love left in the art world, I don't want anything to do with it!" (she was stamping her feet on the sidewalk. She was wearing her leather motorcycle jacket, cowboy boots and jeans). (p.179 in *Win first don't last, win last don't care*, in een getuigenis van David Askevold)

Kijk, als je dit soort uitspraken in deze tijden (schijnbaar ook al meer dan 30 jaar geleden) durft te doen, ben je afgeschreven. Maar het is noodzakelijk dat steeds iemand het doet. Alleen klinkt het zo cliché. Ach, als het niet anders is, zal ik er wel voor uitkomen.

8 november 2006

Vandaag de epiloog van dit boek meegemaakt, terwijl ik met H wandelde. Met hem kan ik oeverloos praten zonder dat ik raar of belachelijk klink. Bijzonder is dat onze vriendschap zich haast exclusief afspeelt in het bos waar H dagelijks wandelt en waar ik hem soms vergezel, graag om 8 uur 's ochtends, maar vandaag in de vroege namiddag. We stormen het bos in, zoeken ons gesprek en het natuurschoon en als we terug de stad inkomen, gaat ieder weer zijn kant op. We hadden het vandaag, zoals gebruikelijk, over veel. We hadden het kort over de liefde van de kunstenaar - wat kan dat zijn? En we hadden het lang over mannen en vrouwen. Ik vond het fijn dat een man het wat uitgebreider over deze verschillen wilde hebben. Dat is best zeldzaam (hullen ze zich graag in hun status?)

Mannen zijn er om uitspraken te doen, vrouwen om ze te relativieren, mannen willen discussie, vrouwen willen bevestiging, mannen willen bewondering, vrouwen willen herkenning, mannen zoeken veralgemening vanuit een gebeurtenis, vrouwen willen weten waarom precies dié gebeurtenis, mannen willen niet dat een ander voor hen beslist, vrouwen durven het zelf niet te weten, enzovoort.

Het allermooiste hierin is de kunst, het alleronbedwingbaarst. Want 'zij' kan zovele vormen en manieren hebben, zij kan alles met elkaar vermengen.

Dit boek zal nooit een einde hebben, maar voor nu volstaat het. Ik moet weer een paar maanden lezen en denken en kijken of ik nog (met die vrouwen) mee wil doen.

Vrouwen zijn nodig voor hun zorg (*en voor de hygiëne, grapte H*), vrouwen zijn minder gericht (*op een conclusie*).

15 november 2006

“(...) One who has become all eyes does not see.
To try to understand is to court misunderstanding.
Not to know but to go on (...)”

(Agnes Martin, *Writings*, 'The thinking reed', p.18)

- Arno, le best of (cd), Delabel, 2000
- Artaud, Antonin: *Dessins*, Musée national d'art moderne, Parijs, 1987
- Barthes, Roland: *Camera Lucida – Reflections on Photography*, Vintage classics, 2000
- Bellmer, Hans: *Little Anatomy of the Physical Unconscious or The Anatomy of the Image*, Dominion Publishing, 2004
- Boogaard, Oscar van den: *Sensaties*, Querido, 2000
- Brams, Koen en Pültau, Dirk: *Kunst en onderzoek: een gesprek met Joëlle Tuerlinckx*, juli-augustus 2006
- Greef, Hugo de en Hoet, Jan: *Gesprekken met Jan Fabre*, R.v.d. Velde, 1991
- Hillessum, Ety: *Het verstoorde leven. Dagboek van Ety Hillessum, 1941-1943*, Uitgeverij Balans, 1986
- Laermans, Rudi: *Schijn is zijn*, artikel in De Standaard, 1997
- Lanoye, Tom: *De meeste gedichten*, Prometheus, 2005
- Mahler-Werfel, Alma: *Mein Leben*, Fischer Taschenbuch Verlag, 1960
- Martin, Agnes: *Writings*, Hatje Cantz, 2005
- Massive Attack, Blue lines (cd), Virgin (Circa records), 1991
- Schopenhauer, Arthur: *Er is geen vrouw die deugt*, Arbeiderspers, 2005
- Shrigley, David, *Let's Wrestle*, Redstone Press, 2004
- Sylvester, David: *Interviews with Francis Bacon, 1962-1979*, Thames and Hudson, 1980
- Szymczyk, Adam: *Lee Lozano. Win first don't last, win last don't care*, Kunsthalle Basel en Van Abbemuseum Eindhoven, 2006
- Verhelst, Peter: *Zwerm. Geschiedenis van de wereld*, Prometheus, 2005

DANK:

Margriet Kemper voor haar kritische energie en voor het begeleiden van deze zinnen,
(zen-)Jon voor de boekbindtips,
Zus, mama, papa, Kristieneke Madeliefje, Isabel en de J-man voor jarenlange warmte,
Paul en Rogier voor hun ontzettende passie,
Flip, Ante en Tom voor hun verfijnde aandacht,
nichtje Karolien De Clippel en Philip van den Bossche voor hun reacties op dit geschrijf,
H. voor de wandelingen.

Filename: Gesprekken met Griet Menschaert en coX
Directory: D:\scriptie
Template: C:\Documents and Settings\Toshiba\Application
Data\Microsoft\Sjablonen\Normal.dot
Title: Het begin kunst
Subject:
Author: Griet Menschaert
Keywords:
Comments:
Creation Date: 19-12-2006 13:39:00
Change Number: 25
Last Saved On: 31-1-2007 10:39:00
Last Saved By: Griet Menschaert
Total Editing Time: 476 Minutes
Last Printed On: 31-1-2007 10:39:00
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 58
Number of Words: 16.474 (approx.)
Number of Characters: 77.925 (approx.)